

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

Ivan Shkurat

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Strana regionů jako nástroj ruské soft power

Bakalářská práce

Autor práce: Ivan Shkurat

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 4. 2024

Ivan Shkurat

Bibliografický záznam

SHKURAT, Ivan, 2024. *Strana regionů jako nástroj ruské soft power*. Praha, 59 s.
Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rozsah práce: 122 990 znaků včetně mezer

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu proruské Strany regionů v kontextu ruské soft power a prosazování ruských zájmů na Ukrajině. Bakalářská práce se věnuje prokázání vlivu Ruska na Stranu regionů a snahám této strany reprezentovat proruský postoj. Teoretická část práce vychází z teorie soft power amerického politologa J. Nye. V neposlední řadě se práce bude zabývat postojem Strany regionů k vybraným otázkám, kde byl přítomen ruský zájem, a to především v otázkách týkajících se rozšíření statusu ruského jazyka a rusky orientovaného pravoslaví. V kontextu podpory ruského narativu přiblížím vládnutí Strany regionů v letech 2010–2014. V praktické části budu rozebírat postoje strany k vytyčeným otázkám. Práce používá kvalitativní přístup, zejména obsahovou analýzu dat. Práce se zaměřuje na zjištění, zdali lze identifikovat fungování Strany regionů jako nástroje ruské měkké moci, a jakým způsobem Strana regionů jako instrument soft power fungovala.

Abstract

The bachelor thesis focuses on the analysis of the pro-Russian Party of Regions in the context of Russian soft power and the promotion of Russian interests in Ukraine. The bachelor thesis is dedicated to demonstrating Russia's influence on the Party of Regions and the party's efforts to represent a pro-Russian position. The theoretical part of the thesis is based on the theory of soft power of the American political scientist J. Nye. Last but not least, the thesis will examine the Party of Regions' position on selected issues where Russian interest was present, especially on issues related to the expansion of the status of the Russian language and support for an oriented Russian Orthodoxy. In the context of the support for the Russian narrative, I will approach the Party of Regions' governance in the period 2010-2014. The practical part of the paper discusses the party's position on the issues outlined. The paper uses a qualitative approach, in particular content analysis of data. The thesis attempts to determine whether the functioning of the Party of Regions as an instrument of Russian soft power can be identified and how the Party of Regions as an instrument of soft power functioned.

Klíčová slova

soft power, Strana regionů, Ruská federace, Ukrajina, ruský jazyk, UPC MP, asociační dohoda mezi Ukrajinou a EU

Keywords

soft power, Party of Regions, Russian Federation, Ukraine, Russian language, UPC MP, Ukraine-EU Association Agreement

Title/název práce

The Party of Regions as an instrument of Russian soft power

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Josefu Mlejnkovi, Ph.D. za pomoc při psaní této práce, za cenné připomínky, rady a za jeho ochotu při zpracování této bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za podporu po celou dobu studia i za možnost absolvovat tuto vysokou školu. Rovněž bych chtěl vyjádřit poděkování statečnému ukrajinskému národu, především těm, kteří v tuto dobu brání naši zemi.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Výzkumné otázky	3
3	Cíle práce.....	3
4	Teoretický rámec	4
4.1	Moc.....	4
4.2	Soft Power	6
4.3	Zdroje soft power.....	6
4.4	Kultura	7
4.5	Politické hodnoty	7
4.6	Zahraniční politika.....	8
4.7	Ukotvení Strany regionů v stranické rodině	9
5	Metodologie.....	10
5.1	Typ výzkumného designu	10
5.2	Použitá data	11
5.3	Metody sběru dat.....	11
5.4	Metody analýzy dat.....	12
5.5	Diskuse validity	12
6	Vývoj Strany regionů	13
6.1	Založení strany	13
6.2	Působení strany do roku 2004	14
6.3	Opoziční období SR	14
6.4	SR u moci	15
6.5	Euromajdan a Revoluce důstojnosti	16
6.6	Ideologie SR	17
7	Politický boj Strany regionů za zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou.....	18
7.1	Volby 2006	19
7.2	Prezidentské volby 2010.....	20
7.3	Působení SR ve vládách	22
8	Analýza vztahu Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu a Strany regionů.....	24
8.1	Působnost UPC MP na Ukrajině	27
8.2	Patriarcha Kiril	28
8.3	Vztah prezidenta Janukovyča a UPC MP	29

8.4	Vztah Strany regionů a UPC MP	30
8.5	Církevní nestátní organizace a privatizace Kyjevské Lavry.....	31
9	<i>Formování antiukrajinského diskursu Stranou regionů. Přítomnost Strany regionů ve vládě a ve strukturách politické moci. Vztah Strany regionů k Revoluci důstojnosti. 33</i>	
9.1	Formování antiukrajinského diskursu Stranou regionů.....	33
9.2	Přítomnost Strany regionů ve vládě v letech 2010-2014	35
9.3	Postoj SR k asociační dohodě Ukrajiny s EU	39
10	<i>Diskuse</i>	42
11	<i>Závěr</i>	46
12	<i>Summary</i>	48
13	<i>Použitá literatura a zdroje</i>	50
14	<i>Seznam zkratk</i>	58
15	<i>Seznam obrázků</i>	59

1 Úvod

Rusko-ukrajinské vztahy byly odjakživa poměrně komplikované. Obecně je známo, že Rusko velmi aktivně zasahovalo do ukrajinské politiky a mělo na to spoustu nástrojů. Rusko se snažilo skrytě ovlivňovat ukrajinskou politickou scénu, a proto tíhlo k využívání konceptu „soft power“, který popsal J.Nye. V jeho důsledku došlo k historickým událostem, kde byla zřetelně vidět proruská stopa v ukrajinské politice. Na počátku soudobé historie Ukrajiny, nebyla ruská soft power příliš aktivní. Společná sovětská minulost, velké množství problémů, které se objevily po rozpadu Sovětského svazu, svazu, či „bratrská nálada“ - ani to nevyburcovalo Rusko k aktivním zásahům

Aktivní měkká síla se projevila v období 2004-2014. Opravdu prvním velkým ruským zásahem lze pokládat falsifikace, ke kterým došlo během prezidentských voleb v roce 2004, což bylo jednou z příčin „oranžové revoluce.“ Osobně považuji za vyvrcholení ruské měkké síly období 2010-2014, kdy Ukrajina měla proruského prezidenta Viktora Janukovyče. Roky 2013-2014 byly zlomovými body, kdy ruská měkká síla přestala být skrytou a transformovala se na tvrdou.

Jelikož ruská agrese z roku 2014 zahájila otevřený vojenský konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou, a dala najevo ruské zásahy do ukrajinské politiky, ruská soft power pokračovala ve svém dění. Po Revoluci důstojnosti bylo zřejmé, že ruská měkká síla selhala a nemohla dosáhnout stanovených cílů, avšak aktivní propaganda na východě Ukrajiny, podpora separatistů a informační válka umožnily Rusku i nadále mít velký vliv na Ukrajinu prostřednictvím hybridní války. Důležitou a otevřenou otázkou je, a jaké nástroje byly použité pro dosažení podpory v jednotlivých regionech Ukrajiny.

V návaznosti na výše uvedenou reflexi výzkumného problému bych chtěl ukotvit teoretický rámec dané práce. Jedním z nejdůležitějších teoretických konceptů této práce bude teorie „soft power“ od amerického politologa Josepha Nyeho. Se soft power jsou spojené různé nehmotné faktory jako myšlenky, ideály, hodnoty, instituce. Podle autora teorie soft power existuje několik nástrojů měkké síly. V návaznosti na Josepha Nyeho je nutné zmínit, že nástroje, které Rusko mohlo využít je velké množství, ale nyní se budu primárně soustředit na jeden z nich, kterým jsou politické strany. Prosazováním ruských politických hodnot se Ruská federace zabývala na Ukrajině již delší dobu, ale k protlačení určité politické myšlenky, hodnoty či vize je nutné mít konkrétní nástroje. K realizaci proruských hodnot na Ukrajině využívalo Rusko politické strany, které aktivně podporovalo,

protože politické strany jsou nositelé politických hodnot a mohou je snadným způsobem prosazovat ve společnosti.

Vzhledem k tomu, že bych chtěl více specifikovat záměr své práce, protože Rusko využívalo mnoho nástrojů soft power na Ukrajině, a rozsah bakalářské práci neumožňuje detailně popsat a analyzovat každý nástroj zvlášť, se v práci hodlám zaměřit na proruské politické strany, zejména na politickou stranu – Stranu regionů.

Strana regionů je známá svým proruským postojem a je nutné vnímat tuto stranu jako jeden z prostředků ruské soft power. Pro popis Strany regionů, jako nástroje měkké síly, je nezbytné definovat body, na kterých bude tato analýza založena. Události, ke kterým docházelo na Ukrajině, včetně politických a sociálních záležitostí, dávají možnost identifikovat strukturu analýzy Strany regionů. Důležitým prvkem analýzy budou programové dokumenty strany, které byly v souladu se zájmy Ruska na Ukrajině. V době své působnosti Strana regionů aktivně propagovala kremelské narativy skrze různé vyhlášky, programy, dokumenty, zákony.

Je potřeba poznamenat, že církve je jedním z důležitých prvků ruské soft power. Ruská federace prostřednictvím moskevského patriarchátu ovlivňovala náboženskou scénu na Ukrajině. V tom případě je nutné analyzovat vztah UPC MP (Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu) a Strany regionů. Dalším zajímavým aspektem je politický boj Strany regionů za zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou.

Pozornost bude též věnována jmenování člena Strany regionů Dmytra Tabačnyka ministrem školství a vědy. Politika, kterou prováděl Tabačnyk, je zřejmou ukázkou protlačení ruských zájmů, a proto je potřeba ji zahrnout do analýzy. Mimořádným fenoménem prosazování ruské měkké síly je pak sama přítomnost SR ve vládě a u moci. Příkladem může posloužit Charkovská dohoda, podepsaná 21. dubna 2010, která maximálně znevýhodňovala Ukrajinu a stavěla ji do nepříznivé pozice. Následujícím zajímavým bodem výzkumu bude i samotné prezidentství Viktora Janukovyče, který se všeobecně označoval za proruského prezidenta. Jelikož V. Janukovyč byl členem a později i čestným předsedou Strany regionů, měl velký vliv na fungování strany. Důležitým obdobím je pak úpadek strany a její působení před Revolucí důstojnosti.

Další zkoumanou událostí bude nepodepsání asociační dohody Ukrajiny s EU. Je důležité zde zmínit, že Strana regionů byla pro podepsání asociační dohody i navzdory hájení proruských zájmů a upřednostňování bližší spolupráce s Ruskem před Evropskou unií. Poté však následovala výrazná změna názoru o sto osmdesát stupňů na základě ruského tlaku.

Konkrétně tato transformace a další kroky strany jsou relevantní pro analýzu. Na daném příkladu vztahu k EU je vidět, že Strana regionů nepůsobila vždy jako nástroj ruské měkké síly. Strana regionů hájila zájmy východní Ukrajiny, která měla své vlastní zájmy, a zájmy ukrajinského východu nemusely být vždy v souladu se zájmy Ruské federace. SR hrála roli zprostředkovatele ruských zájmů jen v některých případech.

2 Výzkumné otázky

Od vyhlášení nezávislosti Ukrajiny uplynulo 33 let. V této době se odehrálo mnoho událostí, které byly spojeny s ruským vlivem, a proto z toho vyplývá zcela logická výzkumná otázka, která bude základem pro tuto práci: *Jak fungovala Strana regionů jako nástroj ruské soft power?* Vzhledem k tomu, že stanovená problematika vyžaduje komplexní zkoumání, tak budou stanoveny další vedlejší výzkumné otázky, které budou zaměřeny na různé aspekty analýzy Strany regionů.

Výzkumné otázky: *Jak se SR projevovala jako nástroj ruské soft power při prosazování zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou? Jakými způsoby Strana regionů posilovala na Rusko orientované pravoslaví? Jak Strana regionů působila jako nástroj soft power u moci?*

3 Cíle práce

Co se týče výzkumných cílů, je potřeba zodpovědět na sekundární výzkumné otázky, abychom získali odpověď na hlavní výzkumnou otázku. Cílem výzkumných otázek bude prokázat vliv Ruska na Stranu regionů a snahu SR zastupovat proruské zájmy a pozici. V momentě, kdy budou zkoumána dílčí témata výzkumu, bude pak rovněž patrná celková pozice Strany regionů vůči Rusku, a bude možné určit, jak Strana regionů fungovala jako jeden z nástrojů ruské měkké síly, a zdali lze identifikovat působení SR jako nástroj ruské soft power.

V souvislosti se současnou situací považují danou problematiku za velmi aktuální. Soudobá situace žádá detailnější výzkum toho, co předcházelo přímé ruské invazi, a proto je nutné podrobně zkoumat vliv ruské politiky vůči Ukrajině v minulosti. Mnoho lidí, kteří

nemají velký přehled o vztazích mezi Ruskem a Ukrajinou, projevují tendenci zkreslovat aktuální dění na Ukrajině. Jak jsem uvedl na začátku kapitoly, rusko-ukrajinské vztahy jsou poměrně složité a tato práce se pokusí zjednodušit jejich porozumění.

4 Teoretický rámec

Jak již bylo naznačeno dříve, v této práci se budu opírat zejména o empirické důkazy a teoretické koncepty. Jedním z nejvýznamnějších konceptů je tzv. „soft power“, který popisuje Joseph Nye. Tento koncept poskytuje kategorizaci strategií a možností, které stát má k dispozici pro ovlivňování jiného státu. Před samotným objasněním konceptu soft power se autor zaměřuje na hard power, což je opačná stránka moci, se kterou se soft power často srovnává. Následně se tato část práce zabývá jednotlivými zdroji a nástroji soft power, které umožňují její efektivní využití. Vzhledem k tomu, že práce považuje Stranu regionů za nástroj měkké moci a Joseph Nye ve své klasifikaci nástrojů měkké moci politickou stranu jako nástroj explicitně neuvádí, je možné, že teoretický rámec buď rozšíří, nebo zařadí politickou stranu mezi nástroje politických hodnot J. Nyeho. V návaznosti na to bude následovat kapitola, která začlení Stranu regionů do politické rodiny stran.

4.1 Moc

Pokud se podíváme, co znamená moc, tak najdeme velké množství vymezení, protože se jedná o nejdiskutovanější pojem nejen v politologii a mezinárodních vztazích. Tento okruh problémů je natolik abstraktní a komplexní, že jej nelze vysvětlit a pochopit pomocí jednoho úhlu pohledu. Není proto divu, že se o této otázce vedou diskuse a existuje mnoho různých názorových proudů. Samotná volba definice moci je odůvodněna osobnostními a hodnotovými preferencemi jednotlivce a univerzální vymezení moci pochopitelně neexistuje. Mezi nejslavnější autory, kteří se snažili popsat problematiku moci, patří německý sociolog Max Weber. Podle M. Webera, moc je schopnost prosadit svou vlastní vůli i přes odpor jiných. (Wallimann a spol., 1977) Uvedená formulace je považována za klasickou verzi sociologického přístupu k definici moci.

Pokud se podíváme více do historie, snadno objevíme definice, které předcházely M. Weberu. Jednou z takových je definice moci v díle *Leviathan* politického filozofa Thomase Hobbesa, který vnímá moc jako soubor všech nástrojů, které může použít k získání nějakého zjevného budoucího dobra. (Hobbes, 1941) Zároveň doplňuje, že: „*Jelikož moc jednoho*

člověka odporuje a brání účinkům moci jiného, moc není zkrátka nic jiného než převaha moci jednoho nad mocí jiného.“ (Lukes, 2001). V návaznosti na reflexi Weberovy definice moci, Robert Dahl přispěl se svým vymezením, které je v souladu s myšlenkou Hobbese, že moc je převaha jednoho nad mocí jiného. R. Dahl tvrdí: „aktér A má takovou moc nad aktérem B do takové míry, že aktér A může přimět aktéra B udělat něco, co by aktér B jinak neudělal.“ (Dahl,1957)

Na konci 20. století Joseph Nye přichází s novým konceptem rozdělení moci. Sám pojem „měkká síla“ již byl definitivně zaveden v knize „*Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*“ v roce 1990. Nye přehodnocuje chápání moci a její prosazování. Změna přístupu je především důsledkem transformace světového systému a rozpadu bipolárního uspořádání. Joseph Nye přináší novou dimenzi pro dosažení požadovaných výsledků chování aktérů. Do klasického způsobu donucování a hrozby dodává způsob přitažlivosti (soft power). (Nye, 2008) Ve svém díle „*The Future of Power*“ J. Nye vytváří škálu státní moci pomoci které je vidět rozdíl mezi hard a soft power.

Obrázek č. 1 -Transformace moci

Zdroj: (Nye, 2011)

Zleva doprava – příkazování> donucení > hrozba > uplácení> sankce > vytváření pravidel > přesvědčování > přitažlivost > kooptace.

Hard power primárně pracuje se zdroji jako (vojenská) síla a peníze. Podle Josepha Nyeho je hard power forma moci, která se opírá o fyzickou sílu, vojenskou sílu, ekonomický tlak či jiné tvrdé prostředky za účelem dosažení cílů a ochraně zájmů státu. Tato forma moci často zahrnuje vojenské intervence, hospodářské sankce, diplomatický tlak, nebo hrozbu použití síly k dosažení politických cílů, jinými slovy pomocí cukru a biče. (Nye,2004)

V poslední době tvrdá síla překonává svou krizi a stává se stále důležitější součástí státní moci. Klíčovou výhodou hard power je snadná měřitelnost daného konceptu. Dvě

základní složky hard power – vojenský a ekonomický potenciál – je možné jednoduše změřit. Nejčastěji se využívají kritéria jako počet konvenčních a jaderných zbraní, počet vojáků, přístup k technologiím, růst HDP, síla měny a další.

4.2 Soft Power

Koncept soft power je základním kamenem této práce. Zakladatelem teorie, jak již bylo zmíněno, je americký politolog Joseph Samuel Nye. Ve svých pracích reaguje na měnící se mocenské postavení ve světě a na konec bipolárního světa po skončení studené války. K rozvoji teorie J. Nye významně přispěla rozšiřující se globalizace a nemožnost spoléhat se výhradně na tradiční mocenské nástroje. Autor vychází z neoliberálního směru v mezinárodních vztazích, který definoval spolu s Robertem O. Keohane. Důležitým příspěvkem k teorii soft power byla pluralistická myšlenka, jejímž hlavním sdělením je vzájemné propojení (interdependence) mezi státy. (Keohane, Nye, 1972,1977)

Autoři nevnímají státy pouze jako hlavní aktéry v mezinárodních vztazích, ale do svého konceptu zahrnují i jednotlivce, mezinárodní a nadnárodní organizace, soukromé firmy a nestátní instituce. Dále argumentují, že vzájemné vztahy mezi státy nemusí vždy spočívat v soutěži a konfliktech, ale mohou být založeny na spolupráci, která přináší prospěch všem. Spolupráce pak může být udržitelná v dlouhodobém horizontu, pokud je založena na vybudované vzájemné důvěře.

V takovém světě se snižuje význam donucovací moci a otevírá se prostor pro měkkou sílu. Joseph Nye definuje soft power následujícím způsobem: Soft power je schopnost dosáhnout požadovaného výsledku prostřednictvím přitažlivosti a nikoli nátlaku nebo platby. Státy mohou využívat přitažlivost a hlavně přesvědčení, aby dosáhly preferovaných cílů. Podle Nye hlavní rozdíl mezi soft a hard power spočívá v tom, že „*Hard power is push; soft power is pull*“ (Nye, 2011) Soft power klade velký důraz nejen na subjekt moci, ale i na objekt. Záleží na tom, co si myslí stanovený cíl, protože od jeho názoru se odvíjí přístup k prosazování měkké síly. (Nye, 2011)

4.3 Zdroje soft power

Joseph Nye ve své práci „*Soft Power: The Means to Success in World Politics*“ zdůrazňuje tři základní nástroje měkké síly: kulturu, politické hodnoty a zahraniční politiku.

Ekonomické nástroje bývají často zahrnuty autory do zdrojů soft power. Nicméně je

třeba vzít v úvahu kontext implementace těchto zdrojů. Vzhledem k tomu, že ekonomické zdroje se mohou vyskytovat u obou druhů moci, jak u tvrdé, tak u měkké, ekonomické zdroje nebudou v této práci analyzovány.

4.4 Kultura

Kultura je soubor hodnot a zvyklostí, které vytvářejí význam pro společnost a má celou řadu projevů. (Nye, 2004) Obvyklé je rozlišení mezi vysokou kulturou, jako je např. literatura, umění a vzdělání, která oslovuje elitu, a populární kulturou, která se zaměřuje na masovou zábavu. Pokud kultura dané země zahrnuje univerzální hodnoty a prosazuje hodnoty a zájmy, které jsou sdíleny s ostatními, zvyšuje to pravděpodobnost vzniku kultury, čímž zvyšuje svoji přitažlivost a soft power. Kultura je dynamický nástroj, který se neustále vyvíjí v čase. Mezi nositele kultury státu lze zařadit podporu výuky jazyka, studentské pobytové výměny, hudba, umění, jídlo, podpora zpravodajství v zahraničí, mezinárodní akce a další.

Ruská vysoká kultura, jako je balet, divadlo a literatura, je součástí kulturního dědictví Ruska, proto podle názoru autora nebudou tyto části ruské kultury v práci zohledněny. Ruská kultura v kontextu soft power je založená na třech pilířích: ruský jazyk, historie a pravoslaví. Ruština je univerzální nástroj, který je často spojený s historií Ruské federace (RF). Jazyk je nositelem myšlenek a kulturního zdroje státu. Podpora ruského jazyka a rusky mluvících osob v zahraničí je velmi častou politikou ze strany Ruska. V této práci bude analyzována činnost Strany regionů ve prospěch zrovnoprávnění ruského jazyka na Ukrajině. Bude představená samotná debata v ukrajinské politice, která se týká postavení ruštiny.

Ruská identita je odvozena od pravoslaví. Pravoslaví je základním zdrojem odkud čerpá ruská kultura své myšlenky. Především ruská pravoslavná církev moskevského patriarchátu nastoluje hodnotový směr ruské identity a je neoddělitelnou součástí ruské státní moci. (Tsygankov, 2010). Analýza vztahů UPC MP a Strany regionů by nám měla poskytnout, jakou roli v kulturní dimenzi Ruska hraje soft power.

4.5 Politické hodnoty

Politické hodnoty a ideologie jsou klíčovým faktorem v budování soft power a ovlivňují vnímání země. Aplikace hodnot začíná v domácí politice a následně se přesouvá

na mezinárodní rovinu. Samotné hodnoty hrají důležitou roli pro přesvědčování ostatních. Uznání vašich hodnot ostatními může ovlivnit jejich chování ve váš prospěch. Nicméně velmi důležitou otázkou je nejen samotný proces přijímání politických hodnot, ale také jejich uplatňování v praxi. Pokud chce stát posílit svou měkkou moc, musí zajistit, aby ostatní aktéři nevnímali jeho politiku a hodnoty jako pokrytecké. Pokrytectví a lhosejnost pravděpodobně povede k úpadku soft power. (Nye, 2004)

Co se týče politických hodnot, je třeba poznamenat, že jejich vnímání je velmi normativní záležitostí. Nyeho vnímání politických hodnot soft power vychází z demokratických hodnot jako je demokracie, svoboda, ochrana lidských práv a další. Nicméně hodnoty mnoha zemí a skupin jsou velmi odlišné, a proto v globálních otázkách neexistuje jednotný názor. Všechny tyto skutečnosti vysvětlují, proč jsou demokratické hodnoty oblíbené v demokratických zemích, a proč je autoritářský systém naopak úspěšný v Asii. V neposlední řadě je to otázka náboženství, které je pro stát velkým hodnotovým východiskem. Náboženství může mít jak pozitivní, tak i negativní dopad na měkkou sílu státu. Pro Rusko je náboženství velmi důležitým zdrojem hodnot, z něhož vláda čerpá význam pro svůj režim.

Každý politický aktér je hodnotově vymezen. Existuje mnoho aktérů, kteří mají schopnost ovlivňovat soft power určitým způsobem, a všichni mají své vlastní politické hodnoty. Soustředíme se na základní aktéry jako jsou vláda, politické strany, média či nevládní a mezinárodní organizace. Politické strany jsou zjevnými prosazovateli politických hodnot, a proto mohou být považovány za nástroje soft power. Hodnotová bipolární dělící linie mezi demokratickým západem a autoritářským východem je na Ukrajině zcela zřetelná, a proto je Strana regionů důležitým prvkem mé analýzy.

4.6 Zahraniční politika

Charakter měkké moci, neboli přitažlivost státu, do značné míry závisí na zahraniční politice, kterou daný stát provádí. Zahraniční politika by měla být vždy zaměřena na naplňování národních zájmů státu. Podle Nyeho: „*policies can have long-term as well as short-term effects that vary as the context changes*“, a proto zahraniční politika musí být konzistentní k národním zájmům. (Nye, 2008) Existuje mnoho nástrojů, jak šířit hodnoty státu prostřednictvím zahraniční politiky.

Veřejná diplomacie, která se nejvíc přibližuje k soft power, je jedním z nejvíce užitečných nástrojů zahraniční politiky. Při komunikaci s veřejností skrze diplomatické

kanály se angažují i nestátní aktéři. Dalším nástrojem je klasická diplomacie, která spočívá v komunikaci mezi nejvyššími představiteli států, totiž vládnoucí elitou. Propaganda taky zapadá do nástrojů zahraniční politiky, protože se snaží ovlivnit názory veřejnosti v zahraničí ve svůj prospěch, ale bez ohledu na zpětnou vazbu. Uvedené nástroje mají různý vliv na image států, což je z hlediska soft power velmi důležité.

Hodnoty, které prosazuje stát ve své zahraniční politice musí být co nejvíce univerzální a multilaterální, aby oslovily více států. Nye klade velký důraz na konzistenci státních politik: „*The values a government champions in its behavior at home (for example, democracy), in international institutions (working with others), and in foreign policy (promoting peace and human rights) strongly affect the preferences of others. Governments can attract or repel others by the influence of their example. But soft power does not belong to the government in the same degree that hard power does.*“ (Nye,2008) J. Nye vnímá zahraniční politiku jako další arénu soft power, která nemusí přímo záležet na typu vlády nebo státu. Poukazuje rovněž na to, že stát by měl věnovat pozornost i partnerským státům, jejich politice a především zájmům. Styl zahraniční politiky hraje neméně významnou roli. Arogantní styl prosazování národních zájmů přes zahraniční politiku nejenom podkopává image státu, ale i soft power dané země. (Nye, 2008)

4.7 Ukotvení Strany regionů v stranické rodině

Způsob uchopení ideologického směru nebo stranické rodiny Strany regionů je dost obtížné. Strana v průběhu své existence postupně měnila ideologickou orientaci, proto se v této části soustředíme na hlavní charakteristiky, na kterých se většina politologů shoduje. První rys, který vyplývá již z názvu strany, je regionálnost. Podle teorie německého politologa Klause von Beimeho, který vytvořil nejcitovanější typologii politických stran, by se podle jeho klasifikace Strana regionů zařazovala do rodiny regionálně-etnických stran. (Klause von Beimey, 1985) Teorie vychází z teorií štěpných linií (cleavages) od Rokkana a Lipseta. Regionalismus strany je podmíněn tím, že SR deklarovala za svůj cíl ochranu práv a svobod ruskojazyčných občanů.

V průběhu svého vývoje, respektive s tím, jak získávala moc, se Strana regionů proměnila v catch-all stranu. Tvůrcem konceptu všelidové strany je německý právník Otto Kirchheimer. Big tent party nebo catch-all party je termín používaný pro politickou stranu, jejíž členové mají široké spektrum přesvědčení na rozdíl od jiných typů stran, které hájí určitou ideologii, hledají voliče, kteří se k této ideologii hlásí. (Krouwel, 2003) Omezená

voličská základna vyžadovala, aby SR změnila své politické postoje. Z důvodu neúspěchu kampaně v prezidentských volbách v roce 2004, která byla postavena na rozdělovacích tématech, SR vstoupila do parlamentních voleb v roce 2006 jako středová catch-all strana. (Prymuš, 2018)

Bezpochybně se SR dá klasifikovat jako podnikatelská strana, jelikož vykazuje její rysy. Pokud se podíváme na základní zájmy SR, snadno zjistíme, že v jejím jádru stál tzv. politický podnikatel, což logicky vyplývá z členů strany, kterými byli většinou podnikatelé a oligarchové. Autoritativní styl řízení a oslabený rozhodovací proces ve straně naznačují příznaky strany-firmy. (Just a Charvát, 2016) Vykazuje také rysy podnikatelské strany, když se snažila přizpůsobovat postoje strany aktuálním politickým událostem.

5 Metodologie

Nejvhodnějším metodologickým přístupem pro tento typ práce je kvalitativní výzkum, jehož cílem bude získat hlubší porozumění problematice ruské soft power na Ukrajině. Pro zodpovězení na mé výzkumné otázky jsem zvolil postup, který se zaměřuje na kvalitativní analýzu. Tento přístup k analýze se soustředí na skrytý význam obsahu, který nelze vyčíst z číselných dat. V mém výzkumu jde o zkoumání vzájemných vztahů, nikoliv pouze o sledování četnosti jednotlivých prvků v textu nebo projevu.

5.1 Typ výzkumného designu

Případová studie je metodologický kvalitativní přístup, který se zaměřuje na detailní zkoumání jednoho konkrétního případu nebo fenoménu. (Gerring, 2010) Cílem bude poskytnout hluboký vhled do toho, jak Strana regionů fungovala jako nástroj ruské soft power, jaké byly její cíle, strategie a zájmy. Případová studie umožní důkladné zkoumání konkrétního případu a poskytne podrobnější a specifické pochopení vztahů mezi Stranou regionů a ruskou soft power na Ukrajině. Nicméně je důležité si uvědomit, že v souladu s rysy případové studie, práce bude analyzovat konkrétní případ se snahou reflektovat jeho komplexnost, bez nároků na zobecnění.

Na základě výše uvedených důvodů je nutné upřesnit typ případové studie. Vycházím zde z typologie amerického profesora R. E. Stake. Autor rozlišuje tři typy: intrinsitní, instrumentální a kolektivní. Vzhledem ke specifickým aspektům směřuje výzkum k intrinsitní případové studii. Cílem intrinsitní případové studie je poskytnout hloubkový a

komplexní pohled na daný politický případ, který umožní porozumět jeho kontextu, důsledkům a implikacím. (Stake, 1995) Dle typologie A. Lijpharta je výstupem mého výzkumu interpretativní případová studie, protože se bude jednat o výklad případu skrze teoretické aspekty. Tato metoda se snaží porozumět subjektivním zkušenostem a pohledům účastníků politických událostí pomocí analýzy textových materiálů, jako jsou rozhovory, deníky, články a další dokumenty. Důraz je kladen na interpretaci a porozumění kontextu, v němž se politické události odehrávají. (Lijphart, 1971)

5.2 Použitá data

Případová studie o Straně regionů, jako nástroji ruské měkké moci na Ukrajině, využívá řadu zdrojů dat, které umožní získání co nejvíce komplexního a detailního vhledu do této problematiky. Primární zdroje zahrnují především články o působnosti SR, stranické programy, návrhy zákonů, výsledky hlasování a mediální zpravodajství o Straně regionů, včetně zpráv, komentářů, studií, které mohou poskytnout informace o vlivu ruské měkké síly.

Do sekundárních zdrojů budou patřit analýzy a odborné články týkající se fungování Strany regionů a jejich vztahů s Ruskem. To vše doplňuje politická a historická literatura, která poskytuje kontext a teoretické rámce pro zkoumání vztahů mezi politickými stranami a soft power.

5.3 Metody sběru dat

Metoda sběru dat v tomto případě zahrnuje analýzu dokumentů a mediálního zpravodajství. Tyto metody poskytují důležité informace o Straně regionů a jejím fungováním.

Metoda analýzy dokumentů se zaměřuje na důkladnou analýzu interních dokumentů SR. Bude zahrnovat politické programy, strategické plány, financování, komunikační strategie a další relevantní materiály. Během této analýzy se sleduje obsah těchto dokumentů a hledají se klíčové informace týkající se politického boje Strany regionů, zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, přítomnosti ve vládě a moci, Revoluce důstojnosti, nepodepsané asociační dohody s EU, prezidentství Viktora Janukovyče a vztahu mezi Ukrajinskou pravoslavnou církví moskevského patriarchátu a SR. Analýza dokumentů poskytne písemné zdroje a dokumentaci, které mohou odhalit důležité informace o politických aktivitách Strany regionů.

Metoda analýzy mediálního zpravodajství se zaměřuje na zkoumání toho, jak byla Strana regionů prezentována veřejnosti prostřednictvím médií. Během analýzy se sledují a hodnotí mediální články, reportáže, rozhovory a další informace, které se týkají Strany regionů. Tato analýza umožňuje zhodnotit, jaké politické hodnoty a zprávy strana šířila, jaké kontroverze a debaty vzbudila, a jaký měla obraz ve veřejnosti. Z toho lze získat ucelený pohled na to, jak byla Strana regionů vnímána.

Obě tyto metody sběru dat jsou vzájemně se doplňující a umožňují získat komplexní a důkladnou analýzu vystupování Strany regionů. Analýza dokumentů poskytuje písemné důkazy a dokumentaci, zatímco analýza mediálního zpravodajství odhaluje veřejné vnímání strany. Tímto způsobem lze získat důležité informace o politické činnosti Strany regionů a jejím vlivu na politickou scénu na Ukrajině.

5.4 Metody analýzy dat

V této práci bude provedena kvalitativní obsahová analýza dat, kde se zaměřím na přítomnost či nepřítomnost určitých postojů, názorů, tvrzení v daném dokumentu, ve výroku konkrétního politika a podobně. Analýza obsahu je zvláště vhodná metoda pro zkoumání postojů a pozici SR. Jak bylo již naznačeno, tato metoda je nejúčinnější pro zpracování rozsáhlých datových souborů a získání klíčových informací. Nejprve jsem definoval časové období, což je od roku 2004-2014, ve kterém jsem analyzoval obsah, který se týká předem stanovených témat spojených se SR a podporou ruských zájmů. Poté jsem provedl analýzu obsahu v určeném časovém horizontu a vytvořil relevantní data pro svou práci.

5.5 Diskuse validity

Validita případových studií v kvalitativním výzkumu se týká míry, ve které jsou získané poznatky a interpretace relevantní, přesné a spolehlivé. Ve své práci se budu hlavně zabývat vnitřní a vnější validitou. Pro zajištění vnitřní validity je důležité mít jasný teoretický rámec, který usměrňuje sběr a analýzu dat. Teoretický rámec mé práce je koncept soft power. Z pomoci teorie měkké síly bude do jisté míry zajištěná vnitřní validita. Externí validita se týká přenositelnosti výsledků případové studie na jiné kontexty nebo populace. Vzhledem k tomu, že případové studie jsou často zaměřeny na jednotlivé případy, nebudu nárokovat zobecnění výsledků na fungování ruské měkké moci ve světě.

Je důležité podotknout, že většina údajů bude získávána z ukrajinských zdrojů, z čehož vyplývá riziko samo o sobě. Důležité je mít na paměti, že důvěryhodnost dat je dalším

faktorem, kterému je třeba věnovat zvláštní pozornost. Avšak, je nutné vzít v potaz obecné etické záležitosti. Zajištění spolehlivosti výzkumu je prioritou. Důvěryhodnost dat je dalším faktorem, kterému je třeba věnovat zvláštní pozornost. Je také podstatné zabezpečit kontinuitu a transparentnost výzkumného designu.

6 Vývoj Strany regionů

V této kapitole bych chtěl ukázat vývoj Strany regionů, jež na své cestě prošla výraznými změnami, které mohou být směrodatné pro lepší pochopení postavení a fungování strany. Vzhledem k tomu, že SR byla aktivním hráčem v ukrajinské politice šestadvacet let, tento oddíl bude obsahovat informace týkající se toho, jak se SR vyznačovala z ideologického hlediska a jak se v průběhu času měnila. Z důvodu, že se v práci zaměřuji na činnost Strany regionů v letech 2004-2014, nebudu se zabývat novější historií SR po roce 2014, zejména úpadkem strany po Revoluci důstojnosti.

6.1 Založení strany

Pokud chceme lépe pochopit proces evoluce Strany regionů, je třeba začít od chvíle, kdy byla strana založena. Historie Strany regionů začala na zakládacím sjezdu Strany regionálního obrození Ukrajiny (SROU), který se konal 26. října 1997 v Kyjevě. V ten den 36 delegátů, kteří reprezentovali 21 oblastí země, veřejně ohlásili vznik nové lidové politické strany, jejímž předsedou byl zvolen starosta města Doněck Volodymyr Rybak. (Партія регіонів, 2018) V lednu 1998 byla v Nejvyšší radě Ukrajiny založena Strana regionální obnovy Ukrajiny (SROU). Roku 1998 se strana zúčastnila parlamentních voleb, kde však získala méně než 1 % hlasů, ale zástupci SROU byli zvoleni do Nejvyšší rady ve většinových obvodech. V roce 1999 během prezidentských voleb, SROU podepsala prohlášení o založení bloku politických stran na podporu Leonida Kučmy, kandidáta a budoucího prezidenta Ukrajiny. (Чесно, 2021)

Důležitou událostí v rozvoji SR bylo sloučení několika dalších stran do jedné Strany regionální obnovy „Solidarita práce Ukrajiny“. 18. července 2000 podepsal šéf SROU Volodymyr Rybak spolu s lídry Strany práce, strany Solidarita, Strany za krásnou Ukrajinu a Všeruské strany důchodců prohlášení o záměru sjednotit své strany, ke sloučení došlo 17.-18. listopadu téhož roku. Spolupředsedy strany se stali Volodymyr Rybak, Valentyn Landyk

a Petro Porošenko. Je nutné zmínit, že budoucí prezident Petro Porošenko však svou stranu nerozpustil a později ze sjednocené organizace vystoupil. (Parlament.ua, 2020)

6.2 Působení strany do roku 2004

Na třetím mimořádném sjezdu v březnu 2001 byl nahrazen dlouhý název strany kratším – Strana regionů. Instituce spolupředsedy byla rovněž uznána za nevhodnou a od té doby má strana pouze jednoho předsedu. Ve stejném roce se předsedou strany stal Mykola Azarov, který byl v té době šéfem Státní daňové správy Ukrajiny. V roce 2002 se Strana regionů připojila k volebnímu bloku „Za jednotnou Ukrajinu!“, který v parlamentních volbách získal 13 % hlasů (3. místo po Naší Ukrajině a Komunistické straně). (Якименко, 2008) Podstatné změny, které proběhly na pátém sjezdu SR hrály velkou roli v postavení a rozvoji strany. 19. dubna 2003 se do jejího čela dostal Viktor Janukovyč. Předsedou politické rady se stal Mykola Azarov a předsedou politického výkonného výboru Volodymyr Rybak.

Na konci roku se konal první sjezd celoukrajinské veřejné mládežnické organizace „Svaz mládeže regionů“, která působila do roku 2010 v čele s Vitalijem Chomutynnikem. (Чесно, 2021) 4. července 2004 nominovala Strana regionů na svém šestém sjezdu v Záporoží Viktora Janukovyče jako kandidáta na post prezidenta Ukrajiny, což bylo klíčovým bodem politického života Ukrajiny, v následujících letech měl velký vliv na postavení SR v stranickém systému. Podle dat SR, v roce 2004 strana měla 560 tisícovou voličskou základnu. (Партия регионов, 2018)

6.3 Opoziční období SR

Po porážce V. Janukovyča v prezidentských volbách následoval okamžitý odchod SR do opozice, který pak strana oficiálně potvrdila na dalším sjezdu. Další rozšíření SR proběhlo v roce 2005, kdy v listopadu vstoupila strana Nová demokracie Jevhena Kušnareva do Strany regionů na základě individuálního členství. Sám Jevhen Kušnarev byl zařazen na volební seznam SR pod číslem 11 a byl jmenován vedoucím volebního štábu strany pro parlamentní volby v roce 2006. V parlamentních volbách v roce 2006 Strana regionů získala 32,14 % hlasů a 186 (ze 450) křesel v Nejvyšší radě Ukrajiny, čímž vytvořila největší parlamentní skupinu.

Po červencových obstrukcích a neschopnosti „oranžových stran“ složit koalice, poslanci Strany regionů podpořili ve volbách předsedy Nejvyšší rady Ukrajiny Oleksandra Moroze a 10. července vzniká nová poslanecká většina nazvaná „protikrizová koalice“

vedená Stranou regionů. Na post předsedy vlády byl nominován Viktor Janukovyč. Dne 3. srpna 2006 za iniciativy prezidenta Juščenka, aby se předešlo další parlamentní krizi, byl podepsán Univerzál o národní jednotě. Deklaraci podepsali vůdci všech parlamentních frakcí s výjimkou vůdkyně Bloku Julije Tymošenkové. Viktor Juščenko zároveň předložil Nejvyšší radě ke schválení kandidaturu Viktora Janukovyče na post předsedy vlády, která byla později úspěšně přijata. V nové vládě získala Strana regionů 8 ministerských křesel z 23, včetně všech míst vicepremiérů.

Nicméně, na jaře 2007 vypukla nová politická krize, která měla za následek předčasné volby. Dne 2. července podepsal prezident Viktor Juščenko nařízení, kterým rozpustil Nejvyšší radu, s odvoláním na neexistenci opozice v Radě, která opustila parlament a nevystoupila v něm. (Указ Президента України № 264/2007, 2007) Současný vůdce Strany regionů a premiér Viktor Janukovyč svolal mimořádné zasedání kabinetu ministrů, který se rozhodl neuznat tento dekret a zaujal vůči prezidentovi tvrdý postup. V předčasných parlamentních volbách v roce 2007 získala SR 34,37 % hlasů, což bylo absolutním rekordem všech listinových voleb v poměrné složce ukrajinského volebního systému a 175 křesel v Nejvyšší radě. Avšak navzdory drtivému vítězství se Straně regionů nepodařilo sestavit koalici. Parlamentní koalici s náskokem dvou hlasů a vládu vytvořili političtí oponenti v čele s Julií Tymošenkovou, která byla 18. prosince zvolena premiérkou. SR spolu s Komunistickou stranou přešla do opozice a vytvořila stínovou vládu.

6.4 SR u moci

V prezidentských volbách 7. února 2010 ve druhém kole zvítězil Viktor Janukovyč s 48,95 % (Julija Tymošenková - 45,47 %). Strana regionů spolu s Komunistickou stranou Ukrajiny, Blokem Lytvyna, několika poslanci z Bloku Julije Tymošenkové a strany Naše Ukrajina – Lidová sebeobrana a nestranickými poslanci vytvořila 11. března 2010 novou koalici. Téhož dne byla odvolána vláda Julije Tymošenkové, která byla poražena v prezidentských volbách. Koalice vytvořila novou vládu, v níž více než polovinu rezortů získala Strana regionů. SR si na svém 12. sjezdu zvolila nového předsedu, premiéra Mykolu Azarova, ale Viktor Janukovyč zůstal čestným předsedou Strany regionů. V letech 2011-12 čekalo SR další kádrová posila od opozici. V říjnu 2010 vstoupilo do Strany regionů dalších sedm poslanců a v březnu 2011 dalších pět bývalých poslanců Bloku Julije Tymošenkové. Na konci listopadu 2012 měla frakce Strany regionů 195 zákonodárců, a to o 20 více než 175 zvolených v září 2007.

Komunální volby v roce 2010 přinesly SR velký úspěch. Strana získala většinu hlasů ve většině krajských a obecních zastupitelstev, s výjimkou západní Ukrajiny, a v krymských parlamentních volbách získala přes 70 % mandátů. Objevilo se také několik inovativních řešení, tak Strana regionů v Sumské oblasti postavila svou volební kampaň do místních zastupitelstev na principu síťového marketingu. Princip této struktury je takový, že každý návštěvník „Klubu voličů“, kde se konají předvolební agitace pro Stranu regionů, musí s sebou přivést své přátele a známé, za což dostane finanční odměnu. (Українська правда, 2010) Toto schéma získávání hlasů v komunálních volbách vypracoval předseda Sumské oblastní státní správy Jurij Chmyr. (Чесно, 2021)

V srpnu 2011 oznámily Silná Ukrajina a Lidová strana svůj zájem spojit se se Stranou regionů. Silná Ukrajina a Strana regionů se spojily 17. března 2012, přičemž Serhij Tihipko byl jednomyslně zvolen místopředsedou Strany regionů a členem politické rady. V září 2011 místopředseda Strany regionů Volodymyr Rybak oznámil, že každý 32. Ukrajinec dostal bílo-modrý stranický průkaz, což znamenalo, že počet SR dosáhl 1,4 milionu osob. (Партія регіонів, 2018) V parlamentních volbách v říjnu 2012 strana získala 72 mandátů a 30 % hlasů na stranických kandidátních listinách poměrného zastoupení a dalších 115 ve většinových obvodech.

6.5 Euromajdan a Revoluce důstojnosti

Kroky vládnoucí Strany regionů a jejího vůdce Viktora Janukovyče ve funkci prezidenta způsobily vlnu masových protestů, které začaly 21. listopadu 2013 a byly nazvány Euromajdan. Přímým impulsem bylo Janukovyčovo odmítnutí podepsat asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou, které bylo naplánováno na 27. listopadu 2013 ve Vilniusu, ale hromadné protesty začaly až po násilném rozeznání shromáždění demonstrantů na kyjevském Majdanu 30. listopadu. Ačkoli protestující požadovali odvolání vlády, 3. prosince 2013 při poslaneckém hlasování, které iniciovala opozice, frakce Strany regionů demisi vlády nepodpořila, a vláda tak mohla zůstat ve funkci. Nevyhovění tomuto požadavku vedlo k další eskalaci konfliktu.

Jako protiklad k Euromajdanu zorganizovala Strana regionů spolu s neziskovou organizací „Ukrajinská volba“ takzvaný „antimajdan“. Dne 24. listopadu 2013 přivezli poprvé do Kyjeva osoby pod příslibem finanční odměny. Na podporu vlády premiéra Mykoly Azarova, prezidenta Viktora Janukovyče a úzkých vazeb s Ruskem se 25. listopadu 2013 v Kyjevě konala demonstrace. Během prosince proběhla vlna demonstrací ve městech

na východě a jihu Ukrajiny. (Euractiv, 2013) Ke zhoršení situace přispělo i přijetí deseti zákonů v Nejvyšší radě Ukrajiny dne 16. ledna 2014, jejichž cílem bylo omezit ústavní práva a svobody občanů, a které byly odhlasovány koalicí vedenou Stranou regionů. „Diktátorské“ zákony vedly ke zhoršení vztahů s EU, avšak podpořila je většina poslanců SR. (T. Snyder, 2014)

Vyvrcholením konfrontace byly boje ve dnech 18.-20. února 2014, během nichž bylo zabito 82 osob (71 demonstrantů a 11 příslušníků pořádkových sil) a 622 osob bylo zraněno. (MOZ, 2014) Až po smrti desítek lidí oznámila 20. února řada poslanců Strany regionů svůj přechod na stranu lidu. Následně ve svém prohlášení z 23. února, parlamentní frakce Strany regionů obvinila prezidenta Janukovyče a jeho okolí z krveprolití a krize v zemi. (BBC, 2014)

6.6 Ideologie SR

Ideologický rámeček Strany regionů je velmi obtížné definovat. Během svého vývoje strana několikrát změnila ideologické ukotvení, což vykazuje populistické prvky. Zpočátku strana působila jako regionální strana se zájmy na jihovýchodě Ukrajiny a zaplnila volné místo v politickém životě regionu. Ve svém programovém prohlášení z roku 2007, SR podporovala rozšíření pravomocí regionálních orgánů, zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, vytvoření jednotného právního prostoru a zajištění konsolidace společnosti a stability. (UNIAN, 2007) Nicméně IV. sjezd schválil ideologii strany a uznal „nový centrismus“, který do centra její činnosti postavil „kulturu politického kompromisu“. Při postupném získávání moci strana nabyvala sociálně demokratické hodnoty, čímž docházelo k hybridizaci ideologií. Hlavním důrazem byly socialistické hodnoty jako zvýšení daní a posílení státních sociálních podpor (Prymuš, 2018), avšak ve svých programových dokumentech se hlásila k liberální hospodářské politice. Ukrajinský politolog Serhij Hrabovskij vymezil jejich ideologii jako liberálně kapitalistický socialismus (Hrabovskij, 2008) Detailnější ideologické vymezení SR bude předmětem dalších částí práce, kde rozebírám vztah strany k zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, k Ukrajinské pravoslavné církvi moskevského patriarchátu, postoj strany k Revoluci důstojnosti a další pozoruhodné body vládnutí SR.

Co se týče geopolitického vymezení, strana nebyla nikdy jednotná. Od roku 2002 SR podporovala těsnou spolupráci s NATO a evropskou integraci. Nicméně názorným příkladem je proslov jednoho z předních členů Strany regionů M. Levčenka z roku 2007,

kde se otevřeně vyslovil pro plnou integraci s Ruskem, ačkoli v té době Strana regionů neustále deklarovala svou oddanost evropské integraci. Hlavní vůdce V. Janukovyč otevřeně podporoval západní směr orientace, ale na konci roku 2013 náhle změnil své názory na diametrálně odlišné, přičemž strana učinila totéž. (Prymuš, 2018)

7 Politický boj Strany regionů za zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou.

Otázka jazyku na Ukrajině vždycky vyvolávala zuřivé debaty. Kořeny problému sahají do dob před nezávislou Ukrajinou. Pokud se podíváme do historie, ukrajinské území téměř vždy bylo součástí cizích mocností. Východní část Ukrajiny byla od 17. století pod bezprostředním vlivem a vládou Ruského impéria. Rusifikace, ruská kultura, ruský jazyk jsou základními faktory fenoménu ruského jazyka na území Ukrajiny. Pokud jde o ukrajinský jazyk, byl po velmi dlouhou dobu zakázán a zachoval se pouze v každodenním životě Ukrajinců na vesnicích. Po vyhlášení nezávislosti Ukrajiny byl status ukrajinského jazyka jako státního jazyka ukotven v ústavě z roku 1996 v článku 10. Stojí za zmínku, že status ruského jazyka byl také zmíněn jako jazyk národních menšin: *„Na Ukrajině je zaručen volný vývoj, používání a ochrana ruštiny, jiných jazyků národnostních menšin Ukrajiny“*. (Конституція України, 1996) Problém statusu ruského jazyka byl opakovaně používán jako jeden z nástrojů politického boje zejména v období 2006-2013. Jazyková otázka je jednou z nejkontroverznějších a nejcitlivějších v politických debatách na Ukrajině. Geografie užívání ukrajinštiny a ruštiny na Ukrajině téměř zcela koreluje s politickými preferencemi regionálních obyvatel, což nám umožňuje považovat tuto otázku za ústřední při analýze ruské měkké síly.

Rád bych přešel k analýze Strany regionů ohledně ochrany ruského jazyka a zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou. Považuji za logické vymezit časové body, které budou relevantní pro prokázání podpory ruštiny ze strany SR. Prvním pozoruhodným bodem jsou parlamentní volby 2006, kde SR získala nejvíce mandátů. Další klíčovou událostí jsou prezidentské volby 2010 a působení SR ve vládách v různých obdobích.

Stojí za to mít na paměti, že boj SR o zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou nelze vždy klasifikovat jako prosazování proruských zájmů. V první dekádě 21. století byl problém ruštiny na Ukrajině spíše kulturní a sociální. Po rozpadu Sovětského svazu Ukrajina zdědila jazyk a kulturu, která tam byla přítomna, a proto proběhla poměrně klidná a

nepolitizovaná debata ohledně používání ruštiny. I přestože SR, v období před prezidentskými volbami 2010, podporovala širší využití ruského jazyka na určeném území, je možné definovat toto jako hájení zájmu svých voličů a odrážení chování jejich voličské základny. Podle mého názoru, událost, která do jisté míry mění povahu debaty o ruském jazyku jsou prezidentské volby.

7.1 Volby 2006

Parlamentní volby v roce 2006 se odehrály po „oranžové revoluci“, během které byla upravena ukrajinská ústava. Na základě novely ústavy (o politické reformě) došlo k přechodu od prezidentské parlamentní formy vlády k parlamentně prezidentské. Například prezident nevybíral premiéra ze své vůle, ale musel jmenovat osobu, kterou mu předložila koalice parlamentních frakcí. Navzdory tomu, že Strana regionů získala v Nejvyšší radě největší počet křesel, prezident Viktor Juščenko podpořil vznik tzv. oranžové koalice. V parlamentu několikrát došlo k obstrukcím a v průběhu jmenování předsedy Nejvyšší rady, líder Socialistické strany Ukrajiny (SPU) Oleksandr Moroz v rozporu s koaličními dohodami předložil svou kandidaturu na post předsedy Nejvyšší rady, čímž získal podporu SR a Komunistické strany Ukrajiny. Byla vytvořena nová koalice, která měla většinu a skládala se z 238 poslanců (183 za Stranu regionů, 29 za Socialistickou stranu Ukrajiny, 21 za Komunistickou stranu Ukrajiny (KPU), 2 za Naše Ukrajina, 4 za Blok Juliji Tymošenkové a 1 nefrakční poslanec). Tato koalice pak jmenovala V. Janukovyče premiérem.

Během volební kampaně v roce 2006 programy více než poloviny politických stran a bloků obsahovaly témata, v jejichž hodnocení existují výrazné meziregionální rozdíly, a která mají významný konfliktní potenciál. Patří k nim zejména následující témata: status ruského jazyka, podpora té či oné větve ukrajinštiny, pravoslaví, prioritní vektor ukrajinské zahraniční politiky a postoje k možnému vstupu Ukrajiny do NATO.

Ve svém programovém prohlášení od roku 2006 měla SR jasně definovanou jazykovou politiku. (Rada, 2006) Strana podporovala rozšíření práv ruského jazyka a širší používání ruštiny v úřední a vzdělávací sféře, zejména v regionech s většinovým zastoupením ruskojazyčného obyvatelstva. Podporovala myšlenky oficiálního statusu ruského jazyka na regionální úrovni.

V rámci příprav na parlamentní volby v roce 2006 SR zorganizovala „SMS referendum“. Referendum probíhalo formou přijímání SMS zpráv ve stanoveném formátu na určené číslo. (BBCUkrainian, 2023) Referendum ukázalo, že otázka přiznání

ruštiny jako druhého státního jazyka se občanů Ukrajiny opravdu velmi silně dotýká. V průběhu projektu zaslalo 314 629 lidí SMS zprávy a vyjádřilo svůj názor na navrhovanou otázku. Pro udělení statusu druhého státního jazyka ruskému jazyku na Ukrajině se vyslovilo 256 610 hlasujících (81,55 %), proti bylo 58 019 lidí (18,45 %). Polovina hlasujících (50 %) měla neukončené vysokoškolské nebo vyšší vzdělání a žila ve velkých městech – hlavním městě a regionálních centrech (54 %). Zároveň 80 % účastníků hlasování žilo v jihovýchodních oblastech Ukrajiny. Nicméně řada sociologů zpochybňuje reprezentativnost takového průzkumu. V zásadě se ho patrně zúčastnili pouze voliči Strany regionů. Dne 10. června 2006 skupina poslanců za SR podala návrh zákona „Návrh zákona o udělení statusu státního jazyka ruštině na Ukrajině“. I navzdory zamítnutému návrhu zákonu SR nezanechala snahy zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou.

Poté, co v roce 2006 Strana regionů a další politické síly s podobným postojem k této otázce (Pokroková socialistická strana Ukrajiny, Komunistická strana Ukrajiny, strana Ruský blok) zvítězily ve volbách do místních rad v jižních a východních oblastech, se vytvořilo příznivé prostředí pro rozhodování o změně statusu ruského jazyka na území těchto zastupitelstev. Status regionálního jazyka byl ruštině přiznán místními regionálními zastupitelstvy v těchto regionech: luhanském, doněckém, nikolajevském, charkovském, záporožském, chersonském. 6 března 2006 městské zastupitelstvo ve městě Charkov udělilo ruskému jazyku status regionálního jazyka. (Про російську мову в м. Харков, 2006) Prezident Juščenko označil toto rozhodnutí za „politikaření“, zatímco ruské ministerstvo zahraničí zastupitelstvu poblahopřalo a vyjádřilo naději, že příklad Charkova budou následovat i další ukrajinské regiony. (Українська правда, 2023) V návaznosti na to, spousta dalších měst jako: Luhansk, Sevastopol, Jalta, Dněpropetrovsk, Kryvij Rih, Doněck a Záporoží uznaly ruštinu úředním jazykem. V praxi status regionálního jazyka znamenal, že podniky a instituce, včetně místních úřadů a soudů, mohly vést obchodní a technickou dokumentaci a psát názvy ulic v ruštině. Rozhodnutí místních orgánů byla přijímána na základě ukrajinské ústavy a zákonů a také Evropské charty regionálních jazyků, kterou Ukrajina podepsala v roce 1996. (Про російську мову в м. Харков, 2023)

7.2 Prezidentské volby 2010

Prezidentské volby na Ukrajině v roce 2010 byly významnou událostí v politickém vývoji země. Volby zahrnovaly moderní změny stranického systému na Ukrajině, obzvláště polarizaci stranického systému na základě jasně vymezeného regionálního rozdělení a s tím

i jazykovým rozdělením. (Якименко, 2008) Hlavními kandidáty v těchto volbách byli Viktor Janukovyč a Julija Tymošenková. Viktor Janukovyč byl kandidátem za SR, jelikož v té době byl jejich předsedou. Volby byly kontroverzní a sporné, a to zejména kvůli obviněním z volebního podvodu a nesrovnalostem v průběhu volebního procesu. Opoziční síly a stoupenci Julije Tymošenkové tvrdili, že volby byly nespravedlivé. Volby ukázaly hlubokou politickou fragmentaci v zemi mezi východem a západem Ukrajiny. Viktor Janukovyč byl vnímán jako kandidát s blízkými vazbami na Rusko, zatímco Julija Tymošenková byla považována za prozápadní kandidátku. Ve druhém kole prezidentských voleb se utkali Viktor Janukovyč a Julija Tymošenková, bývalá premiérka. Janukovyč volby těsně vyhrál a stal se prezidentem Ukrajiny.

Prezidentské volby 2010 jsou relevantní pro analýzu politiky SR za zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, protože zahrnují kandidáta za SR a jeho předvolební sliby, kde byla přítomná otázka jazyku. Viktor Janukovyč, jakožto předseda SR, byl celou dobu považován za proruského kandidáta nejen proto, že byl spojován s proruskou stranou, ale také proto, že měl těsné vztahy s Ruskem a ve svém prezidentském programu měl zjevné proruské prvky. Během předvolebního období vůdce Strany regionů, slíbil, že v případě jeho vítězství v prezidentských volbách přijme zákon o jazycích, který by zajistil používání ruštiny ve všech sférách života. „*Po volbách okamžitě přijmeme jazykový zákon založený na používání ruštiny ve všech oblastech života, v úřední práci, ve školství, v medicíně, v soudní administrativě a tak dále,*“ řekl Janukovyč na úterním setkání s voliči v Jenakijevě. Vyplývá to i z volebního programu „Ukrajina – pro lidi!“, který Viktor Janukovyč zveřejnil na svých oficiálních internetových stránkách. „*Jsem pro udělení ruskému jazyku statusu druhého státního jazyka,*“ píše se v dokumentu v paragrafu pojmenovaném „Dva jazyky – jeden stát!“ (Голос, 2009)

Nicméně po zvolení Janukovyče prezidentem se objevila naléhavá reakce ohledně statusu ruštiny. Je důležité podotknout, že se změnila i vláda. SR v posílené pozici přetáhla některé poslance z jiných stran a jmenovala Azarova premiérem. Navíc v čele většiny resortů byli právě členové SR. Během schůzky s prezidentem Ruska Dimitrijem Medveděvem, ukrajinský prezident Viktor Janukovyč věděl, co přesně vyžaduje Moskva ohledně ruštiny, a ujistil, že jazyk bude náležitě chráněn. (EchoKavkaza, 2010) Nový prezident si uvědomil, že je prakticky nemožné prosadit v parlamentu zákon o uznání ruského jazyka za státní. Janukovyč a SR zjevně neměla v Nejvyšší radě dostatek hlasů na změnu ústavy, a proto byl připraven další krok. Viktor Janukovyč předložil tezi o povinném

zavedení Evropské charty regionálních jazyků na Ukrajině. Opozice nového prezidenta jednoznačně stigmatizovala a označila ho za zrádce ukrajinských národních zájmů. Po návratu z Ruska, Janukovyč uvedl, že ukrajinština bude jediným státním jazykem v zemi. Řekl to během slavnostního předávání Ševčenkových cen v Kanivu na Černickém vrchu. Byl to velmi úspěšný politický krok, protože bylo vybrané správné místo a čas pro vlastenecký proslov k veřejnosti. Kromě toho znovu zopakoval, že v zemi bude povinně uplatňována Evropská charta regionálních jazyků. (Кореспондент, 2010)

Janukovyč očividně neměl nástroje, aby splnil svůj předvolební slib týkající se ruského jazyka, a tak ho posunul na jinou rovinu. Snažil se řešit problematiku ruského jazyka nikoli na celostátní, ale na regionální úrovni. Evropská charta předpokládá podporu jazyka v místě, kde žijí hlavní skupiny jejich nositelů. To by nevyžadovalo rozhodnutí Nejvyšší rady, ale vyhlášky místních orgánů. Východní regiony Ukrajiny, jih a Krym s převážně ruskojazyčným obyvatelstvem, které většinou hlasovalo pro Janukovyče, tak budou moci vyřešit problém s ruským jazykem bez Kyjeva. (Text of the European Charter for Regional or Minority Languages, 1992) Tímto způsobem vláda prezidenta Viktora Janukovyče podnikla aktivní kroky, aby umožnila větší používání ruštiny na regionální úrovni. To však neznamená naplnění předvolebního slibu ohledně povýšení ruštiny na druhý státní jazyk rovnocenný s ukrajinštinou.

7.3 Působení SR ve vládách

Během působení Strany regionů v letech 2007-2012 byly jazykové otázky významným tématem. Strana regionů, která měla silnou podporu zejména ve východních regionech Ukrajiny, se snažila zvýšit prestiž ruštiny a zlepšit jazyková práva ruskojazyčného obyvatelstva. V průběhu svého působení v parlamentu v letech 2005-2006 SR pochopila, že pro zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou je nutné změnit ústavu, což vyžaduje souhlas dvou třetin všech poslanců. Očividně je, že pro změnu ústavy SR neměla dostatek poslanců, ani pravomocí, a proto se odklonila od této ideje. Podle poslankyně za SR Raisy Bohatyrove, jazykový problém musí být vyřešen pomocí přijetí zákona o regionálních jazycích. (Zaxid, 2012) Avšak v roce 2007 SR zveřejnila své programové prohlášení, které obsahovalo kapitolu ohledně ruštiny. Heslo „Dva jazyky – jeden národ!“ podporovalo myšlenku přiznání ruštiny jako státního jazyka. (Голос, 2009) V září 2007 SR chtěla iniciovat referendum, které by zahrnovalo dvě otázky. V závěrečné fázi volební kampaně v roce 2007 se Strana regionů rozhodla aktivně využívat takové technologie, jako je sběr podpisů občanů za

uspořádání celostátního referenda. (Українська правда, 2007) První otázka byla spojená se statusem ruštiny a druhá otázka se týkala neutrálního statusu, který nepřipouští členství ve vojenských blocích. Nicméně na druhém celostátním sjezdu poslanců všech stupňů v Severodoněcku dne 1. března 2008, SR v závěrečné zprávě podpořila provedení referenda pouze s otázkou o přistoupení Ukrajiny k NATO. (Резолюція II Всеукраїнського съезда депутатів рад всіх рівнів, 2023) Důležitou zmínkou je to, že na sjezdu byla přítomna velká delegace z Ruska, zejména členové strany „Jednotné Rusko“. Konstantin Zatulín, poslanec Státní dumy Ruské federace a vedoucí ruské delegace na kongresu, od prvních slov obdržel potlesk v sále a oslovil účastníky kongresu slovy „spoluobčané“.

SR ve svých prohlášeních ukázala velkou míru nejednoznačnosti. Toto chování lze vysvětlit pouze citlivou povahou problému a složitostí jeho řešení. Avšak ve svých opatřeních je možné spatřit návrat k podpoře ruského jazyka jako státního. Mimořádnou událostí byl tlak na ukrajinský dabing. V roce 2010 začali někteří členové strany veřejně požadovat zrušení ukrajinského dabingu, údajně kvůli jeho špatné kvalitě. Obzvláště pobouření byli proruští politici, především z řad Strany regionů. Proti ukrajinskému dabingu začal bojovat tehdejší místopředseda vlády pro humanitární záležitosti, regionál Dmytro Tabačnyk, který byl velkým podpůrcem ruštiny. Trval na tom, že dabing filmů do ukrajinštiny je finančně neodůvodněný. (Депо, 2021)

Pozoruhodným momentem v rámci podpory ruštiny ze strany SR bylo přijetí zákona „o státní jazykové politice na Ukrajině“. Tento zákon vyvolal vlnu protestů a ještě více umocnil vysokou míru polarizace ve společnosti, SR dokonce připravovala vlastní mítink na podporu zákona. Zákon předložili poslanci Vadym Kolesničenko a Serhij Kivalov, kteří byli ze Strany regionů. Zákon stanovil ochranu regionálních jazyků, jako je ruština, v regionech, kde byly široce používány a měly úřední status. Regiony tak měly právo používat svůj regionální jazyk v úředních dokumentech a ve vzdělávání, a proto toto opatření vyvolalo velkou míru kritiky. (Закон про засади державної мовної політики, 2012) Nicméně, na podporu vystoupili někteří představitelé Ruska, zejména ředitel organizace „Rossotrudničestvo“ Konstantin Kosačev podpořil výše uvedený zákon. Kolesničenkův návrh měl velký dopad na posílení pozice ruského jazyka na Ukrajině a podpory ruských zájmů. V roce 2018 však zákon pozbyl platnosti, protože byl prohlášen za protiústavní.

Zde stojí za zmínku i způsob podpory ruského jazyka Stranou regionů.. Prostřednictvím protikladů ukrajinštiny a ruštiny v politické reklamě se SR snažila prosadit ruské zájmy a marginalizovat ukrajinsky mluvící. Jedná se o známou politickou reklamu

Strany regionů, kde Ukrajinka z východní části prosazuje názor, že ukrajinština v mateřské škole z dítěte gramotného člověka neudělá a důležité je vybrat jeden jazyk, totiž ruštinu, a proto půjde volit Stranu regionů. SR prokázala velkou snahu o podporu ruského jazyka nejen prostřednictvím mediálních kampaní, ale i demonstrací. Po přijetí zákona „o státní jazykové politice na Ukrajině“ bylo provedeno několik demonstrací pod patronací SR. Mítinky měly úspěch hlavně v Doněcku a na Krymu.

Pokud shrneme výše uvedené, podpora ruského jazyka Stranou regionů je zřetelná. Ruský jazyk byl rozšířený mezi širokými vrstvami obyvatelstva a zůstal silným prostředkem k udržení ruského vlivu. Ukázkové snahy SR o zavedení ruského jazyka jako regionálního nebo státního velice dobře zdůrazňují proruskou politiku strany a zapadají do ruské soft power. Je však třeba říct, že zájem o ruský jazyk ze strany voličů SR byl přítomen, ale ne v takové míře, aby rozdělil společnost. Rozumným hájením zájmů své voličské základny byla implementace ruského jazyka jako regionálního v řadě oblastí. Nicméně následné pokusy o zavedení ruštiny jako státního jazyka, útoky na ukrajinský dabing a extrémní marginalizace ukrajinskojazyčné části obyvatelstva jsou jasným projevem podpory ruské měkké moci, protože zájmy jejich voličů nehrály prakticky žádnou roli. Tato politika Strany regionů podporovala proruský směr a zároveň přispívala konceptu „ruský svět.“ Termín „ruský svět“, který se objevil i v Koncepti ruské zahraniční politiky z roku 2008, odkazoval na mnohamilionovou ruskou diasporu, jejímž cílem bylo jak rozšiřování, tak posilování ruského jazyka a kultury.

8 Analýza vztahu Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu a Strany regionů.

Kulturní zdroj měkké síly je podstatný při analýze vztahu Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu a Strany regionů. Kulturní fenomén náboženství vnímáme jako soft power, protože podle Josepha Nyeho se jedná o jednu z klíčových hodnot soft power „country's culture“. (J.Nye, 2004) V Rusku je národní identita těsně propojená s pravoslavím. Spojitost církve a národní identity se aktivně projevuje v kultuře a hraje důležitou roli při formování sociokulturního diskurzu. Ruská pravoslavná církev (RPC) je významným symbolickým prvkem ruské národní identity, protože se používá k posílení myšlenky ruské kultury, historie a hodnot, což posiluje vztah lidí k ruskému státu.

Je obecně známo, že ruská svébytnost je přímo propojená s ruským pravoslavím, a proto je nutné zdůraznit proč moskevský patriarchát je natolik nebezpečný na Ukrajině. Nezávislá Ukrajina je relativně mladý stát, přičemž hodně lidí má nevyhrazenou národní identitu kvůli historickému vývoji. Například, pokud rusky mluvící obyvatel východní Ukrajiny nemá až do konce vyhraněnou národní identitu jako občan Ukrajiny, střetáváme se s velkým problémem ze strany RPC. Totiž, moskevský patriarchát svou působností na Ukrajině vtahuje dotyčného do „ruského světa“.

Kořeny pojmu „ruský svět“ sahají do 11. století, ale současné pojetí se zřetelně projevilo až v 19. století, kdy jej nastínil ministr školství Ruské říše Sergej Uvarov. Nicméně poprvé tento pojem v moderním slova smyslu použil V. Putin ve svém projevu před prvním Světovým kongresem krajanů žijících v zahraničí. Nový prezident prohlásil: *„Myšlenka ruského světa sahá daleko za geografické hranice Ruska, a dokonce daleko za hranice ruské národnosti“*. (Laruelle, 2015) Široké chápání ruského světa zahrnuje každého etnického Rusa žijícího v Rusku či v zahraničí, stejně jako osoby, které mají odlišný etnický původ, ale jsou si vědomi (a často deklarují) své příslušnosti k ruské historii a kultuře. Kritéria příslušnosti v tomto případě mohou být různá a vzájemně se doplňují: kromě ruského etnika tu patří i příslušnost k ruské pravoslavné církvi. (Volkhonskij a spol., 2019) Podle prohlášení vypracovaném Centrem ortodoxních křesťanských studií na Fordhamské univerzitě platí, že tento „ruský svět“ má společné politické centrum (Moskva), společné duchovní centrum (Kyjev jako ‚matka celé Rusi‘), společný jazyk (ruštinu), společnou církev (Ruská pravoslavná církev, Moskevský patriarchát) a patriarcha (Moskevský patriarcha), který pracuje v ‚symfonii‘ se společným prezidentem (Putinem), aby řídil tento „ruský svět“ a zároveň prosazoval společnou osobitou spiritualitu, morálku a kulturu. Tady vidíme, že ruská pravoslavná církev je aktivním prosazovatelem koncepce „ruského světa.“ RPC si nárokuje tzv. „Svatou Rus“, což je kanonické území Ruska, Běloruska a Ukrajiny, plus další území – například Kazachstán, baltské republiky, byť v řadě zemí mimo současnou Ruskou federaci je tento nárok předmětem sporů, a proto působnost RPC na území Ukrajiny je velmi podstatné pro prosazování zájmů RPC a obzvlášť Ruska. Vzhledem k tomu, že RPC odvádí svou identitu od pokřtění Kyjevské Rusi, je zřejmé, proč je kanonické území Ukrajiny tak důležité pro udržení tamního vlivu.

Role RPC v zahraniční politice Ruska byla jasně definovaná v koncepci zahraniční politiky Ruska z roku 2008. Koncepce klade zcela jednoznačný důraz na roli náboženství v ruské zahraniční politice. Uvádí, že náboženství formuje povahu moderních mezinárodních

vztahů, a proto je pro konsolidaci úsilí mezinárodního společenství nezbytný „soubor společných hodnot, které jsou základem společného úsilí a společný morální jmenovatel, který je základem pro konsolidaci úsilí mezinárodního společenství.“ Dále dokument konstatuje, že Rusko je multikonfesionální stát a bude usilovat o jednání se světovými náboženstvími, kulturami a civilizacemi. Avšak důležitou zmínkou je to, že koncepce explicitně stanovuje zvláštní postavení RPC v systému mezinárodních vztahů. Tím, že zahrnuje zvýšení mezinárodní bezpečnosti a omezení role síly v mezinárodních vztazích, koncepce rovněž apeluje na „aktivní spolupráci s RPC a dalšími zeměmi konfesemi“. (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008) Spolupráce mezi RPC a Ministerstvem zahraničních věcí v oblasti zahraniční politiky potvrzují i písemné dokumenty. Podle zprávy metropolity Kirila dokument „Pravidla spolupráce mezi pravoslavnou církví a Ministerstvem zahraničních věcí,“(Porjadok vzaimodejstvija Russkoj Pravoslavnoj Cerkvi i ministerstva inostrannyh děl Rossijskoj Federacii) vymezuje hlavní oblasti spolupráce mezi Ministerstvem zahraničních věcí a RPC, jelikož obsahuje nařízení o pracovní skupině a definuje principy jejího jednání (MID RF, 2003). Hned po podpisu tohoto dokumentu, metropolit Kiril na biskupském sněmu prohlásil, že užší spolupráce mezi RPC a Ministerstvem zahraničních věcí vedla k tomu, že ruští diplomaté začali ochotněji komunikovat s ruskými představiteli církve, přičemž si uvědomují význam duchovní práce Ruské pravoslavné církve v zahraničí, čímž podporují vznik církve a existenci ruského pravoslaví v zahraničí.

Shrneme-li výše uvedené, vidíme privilegované postavení RPC v zahraniční politice Ruska, a proto ruské pravoslaví mělo mandát na prosazování ruských zájmů na Ukrajině. Podle britského novináře Thomase de Walla „*Moskevský patriarcha je pravděpodobně nejúčinnějším nástrojem měkké síly Ruska v „blízkém zahraničí“*“. (Thomas de Waal, 2023) Pojem „blízkého zahraničí“ byl poprvé používán v době Sovětského svazu a označoval země socialistického tábora. V současné době je tento pojem aktivně využíván v ruské zahraniční politice pro popisování bývalých sovětských republik nebo sovětských satelitů. Jedná se o důležitý koncept v ruské politice, protože tyto země jsou pro Kreml důležité nejen z hlediska politických, ekonomických nebo bezpečnostních zájmů, ale také z hlediska historických, kulturních a humanitárních zájmů. Z hlediska rozložení moci považuje Rusko tyto země za svou sféru vlivu.

Na Ukrajině existuje bohatá a rozmanitá náboženská scéna, která odráží historické, kulturní a etnické kontexty této země. Poté, co Vladimír Veliký v roce 988 pokřtil Kyjevskou

Rus, hrálo křesťanství v duchovním životě Ukrajiny dominantní roli. Nejvíce věřících má pravoslavné odvětví křesťanství. Vzhledem k historickému vývoji je pravoslaví na Ukrajině velice fragmentované. Ukrajinská pravoslavná církev moskevského patriarchátu je na prvním místě mezi ukrajinskými církvemi, co se do počtu komunit týče (více než 11 000). Je zastoupena společenstvími téměř ve všech oblastech Ukrajiny s výjimkou Haliče. Zároveň byl Donbas na přelomu let 2014-2015 jediným regionem Ukrajiny, kde se k příslušnosti k UPC MP přiznalo 44 % respondentů (BBC, 2015) Ačkoli je formálně samostatnou církví, je v církevním společenství s Ruskou pravoslavnou církví (tj. není autokefální v plném slova smyslu), takže není považována za součást společnosti jako národní církev. Ukrajinská pravoslavná církev kyjevského patriarchátu se považuje za nástupce pravoslavné kyjevské metropolie konstantinopolského patriarchátu. V roce 2018 se z celkového počtu 45,2 % pravoslavných křesťanů označovalo za věřící UPC KP 16,9 % respondentů. Dne 15. prosince 2018 Sjednocovací rada rozhodla o likvidaci UPC KP sjednocením ukrajinských pravoslavných církví do jediné PCU, což mělo za cíl získat autokefalie (UPC KP a Ukrajinskou autokefální pravoslavnou církev (UAPC)) a získat autokefalie. Co se týče katolicismu, největší katolickou církví je Ukrajinská řeckokatolická církev (UŘKC), která má asi 5,5 miliónu věřících. Na Ukrajině se však objevují pro tento region atypická náboženství jako je protestantismus, islamismus a hinduismus.

Pro analýzu vztahu Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu a Strany regionů je nutné vymezit pozoruhodné momenty, kdy byla vidět explicitní spolupráce a podpora ruských zájmů ze strany SR. Zlomovým bodem v působnosti UPC MP byl rok 2009 a zvolení do čela RPC patriarcha Kirila. Působnost Kirila přináší spoustu důležitých aspektů při analýze vztahu SR a UPC MP. Podstatné je také prezidenství Janukovyče a jeho náklonnost a těsné vztahy k moskevskému patriarchátu. Jednotlivý vztah mezi SR a UPC MP bude demonstrován na ukázce vzájemné interakce mezi aktéry a jejich oboustranné podpoře.

8.1 Působnost UPC MP na Ukrajině

Otázka náboženství se začala projevovat na politické scéně již v roce 2004 během prezidentských voleb. Metropolita Volodymyr Sabodan z Ukrajinské pravoslavné církve-moskevského patriarchátu (UPC MP) vyjádřil svou otevřenou podporu Viktoru Janukovyčovi, patriarcha UPC K Filaret se postavil na stranu Juščenka. (Gretskiy 2007) Velmi podrobně bylo zdůrazněno, že Janukovyčova UPC MP poskytuje rozsáhlou finanční

podporu na rekonstrukci kostelů. Metropolita také povolil distribuci projanukovyčských programových letáků ve svých kostelech. Po volbách následovala „oranžová revoluce“, která upevnila rozložení církví dle jejich geopolitických preferencí. Když došlo k volebním podvodům během prezidentských voleb v roce 2004, představitelé všech církví vyjádřili své znepokojení. Avšak pouze Patriarcha Alexij (UPC MP) vyzval Ukrajince, aby se vyhnuli případným chybám, které by mohly „ohrozit jednotu a bratrství Slovanů.“ (Gretskiy 2007)

8.2 Patriarcha Kiril

27. ledna 2009 byl Kiril na místním sněmu v Moskvě zvolen 16. patriarchou moskevským a celé Rusi, což bylo zlomovým bodem v činnosti RPC na Ukrajině. Kiril měl velmi těsné vztahy s Ukrajinou, a dokonce ji několikrát navštívil. Prvním mimořádným případem bylo nečekané, historicky první, zasedání nejvyššího orgánu Ruské pravoslavné církve (RPC) v Kyjevě v roce 2009. Tehdy byl prezidentem Ukrajiny Viktor Juščenko. Během zasedání patriarcha Kiril zmínil „historickou nedělitelnost“ RPC a Ukrajinské pravoslavné církve. Od roku 2009 se svatý synod RPC pravidelně schází v Kyjevě.

Intenzita návštěv Kirila se zvedla, když byl prezidentem zvolen V. Janukovyč, se kterým měl blízké vztahy. První pozoruhodnou událostí, která naznačuje zvláštní vztahy mezi Kirilem a Janukovyčem, byla modlitba patriarcha moskevského a celé Rusi Kirila v roce 2010, která předcházela inauguraci tehdy nově zvoleného prezidenta Viktora Janukovyče. Už během dalšího setkání téhož roku poděkoval Kiril při schůzce s Janukovyčem za jeho zájem o potřeby UPC MP a prohlásil, že již v roce 2010 výsledky ukrajinských voleb kladně ovlivnily život Ukrajinců (Blitt 2011). Bezprecedentní je Kirilova snaha zavést rotace sídla patriarchy mezi Moskvou a Kyjevem v šestiměsíčních intervalech, která nakonec neměla velký úspěch. Zároveň zde stojí za zmínku úsilí Kirila o získání ukrajinského občanství. (Zdioruk, Haran 2012)

Je nutné zmínit několik výroků Kirila, abychom pochopili pozici hlavního představitele RPC, který zároveň má bezprostřední vliv na UPC MP. Dne 18. července 2014 patriarcha Kiril navzdory intervenci na Donbase a okupaci Krymu (během níž Putin podle vlastního vyjádření pohrozil použitím jaderných zbraní v případě odporu proti Rusům) prohlásil, že Rusko nepředstavuje vojenskou hrozbu. Ve stejný den Putin prohlásil, že hodlá patriarchu Kirila zapojit do procesu řešení situace na Ukrajině. (RISU, 2014) Dne 14. srpna 2014 patriarcha Kiril v projevu k představitelům místních pravoslavných církví prohlásil, že antiteroristická operace (ATO) Kyjeva je válkou s cílem vyhladit pravoslaví, kterou vedou

katolíci a stoupenci autokefálních pravoslavných církví, které označil za schizmatiky. (Обращение патриарха Кирилла, 2014)

8.3 Vztah prezidenta Janukovyča a UPC MP

Viktor Janukovyč byl vždy spojený s náboženskou scénou, zejména s UPC MP. Úzkou spoluprací Janukovyča s UPC MP a RPC lze vysvětlit buď snahou vybudovat mediální obraz tradičního, hluboce věřícího prezidentského kandidáta, nebo jeho podporu těsné spolupráce s Ruskem, a to i prostřednictvím církevních záležitostí. V roce 2008 se budoucí prezident Ukrajiny, tehdy pouze lídr Strany regionů zúčastnil bohoslužby v kostele svatého Jiří ve svém rodném městě Jenakievo. Před začátkem služby mu zúčastnění zatleskali a pojmenovali ho jako „pravoslavný prezident.“ (Pravda, 2008)

Během svého prezidenství Viktor Janukovyč několikrát obdržel vyznamenání od UPC MP a RPC. V létě 2010 mu udělil Moskevský patriarcha Kiril Řád svatého rovnomocného knížete Vladimíra (I. třídy) „*za jeho pozornost věnovanou práci pro posílení pravoslavi na Ukrajině*“ v souvislosti s 60. výročím jeho narození. Jedná se o nejvyšší ocenění ruské pravoslavné církve, které se uděluje výhradně patriarchům a hlavám států. Dalším důležitým vyznamenáním, které dostal Janukovyč po několika měsících, je nejvyšší vyznamenání UPC MP – odznak hlavy církve s číslem 001 „*Za zásluhy o Ukrajinskou pravoslavnou církev*“. Dvěma vyznamenáními to však neskončilo, následně získal cenu zesnulého patriarchy Alexije II. „*Za vynikající práci při upevňování jednoty pravoslavných národů, za vytváření a prosazování křesťanských hodnot v životě společnosti*“ od Mezinárodní veřejné nadace pro jednotu pravoslavných národů. (Intefax, 2010)

Vydávání těchto vyznamenání však nebylo jednostranné. Dne 27. července 2013 podepsal prezident Viktor Janukovyč dekret č. 393 o udělení Řádu svobody ekumenickému patriarchovi Bartoloměji I., nejvyššího státního vyznamenání Ukrajiny, které může být uděleno cizincovi. Podle dekretu byl patriarcha vyznamenán „*za vynikající církevní činnost zaměřenou na zvýšení autority pravoslavi ve světě*“. Kromě toho Janukovyč udělil ocenění „*Za zásluhy III. třídy*“ pěti metropolitům ruské pravoslavné církve. Zároveň ruský prezident Vladimir Putin, který přijel do Kyjeva na oslavy 1025. výročí pokřtění Rusi, předal hierarchům UPC MP ruská státní vyznamenání.

Ukázkovým příkladem Janukovyčových mezináboženských aktivit je jeho projev k pravoslavným věřícím UPC MP u příležitosti Vánoc roku 2011. Hlava státu bohužel nevezala v potaz, že je prezidentem všech svých občanů, a že Ukrajina je multikonfesní stát, a

nepovažoval za nutné blahopřát věřícím UPC KP, UAPC a ukrajinským řeckokatolíkům, kteří slaví Vánoce podle „starého“ kalendáře. Ukrajinský prezident také zapomněl na protestantské konfese působící na Ukrajině, čímž projevil podporu jenom jedné církvi. (Radio Svoboda, 2008)

8.4 Vztah Strany regionů a UPC MP

Strana regionů během své působnosti otevřeně podporovala ukrajinskou pravoslavnou církev moskevského patriarchátu. Mnoho věřících mělo představu, že Janukovyč je ochránce pravoslaví a Strana regionů je strana pravoslavných křesťanů. Po událostech během prezidentských voleb v roce 2004 se všechny církve snažily zabránit zneužívání víry v ukrajinském politickém životě. V roce 2006 se zástupci všech těchto náboženských organizací sešli v Kyjevě na zasedání Celoukrajinské rady církví a podepsali prohlášení, které zakazuje využívání autority církví ve volební kampani. S touto iniciativou přišel prezident země Viktor Juščenko, který prohlásil, že využívání „náboženského faktoru“ ve volebních kampaních je nejen v rozporu s ukrajinskými zákony, ale také podkopává autoritu církví. Zákaz se však vztahuje pouze na volby do Nejvyšší rady. (Політична участь, 2007) Duchovní nemají zakázáno kandidovat ve volbách do čela městských, obecních a regionálních zastupitelstev. To je také v rozporu s obecným postojem moskevského patriarchátu, který nedovoluje kněžím účastnit se politického boje na všech úrovních.

Strana regionů chtěla získat podporu pravoslavných věřících, a proto měla na kandidátce do městského zastupitelstva několik kněží. Oděská krajská organizace Strany regionů schválila seznam kandidátů do Oděské krajské rady v roce 2010. Do jejího čela byl zvolen metropolita Agafangel (Savvin) z Oděské a Izmailské UPC MP. Během nedávné prezidentské kampaně vyzval farníky oděské eparchie, aby hlasovali pro Viktora Janukovyče.

Dmytro Sidor, považovaný za duchovního vůdce pravoslavného rusínského hnutí, předložil svou kandidaturu na starostu Užhorodu, regionálního centra Zakarpatí, již zcela v souladu s rozhodnutím Rady biskupů UPC MP.

Nejproslulejší poslanec od SR byl Metropolita Pavlo, který je nejaktivnějším prosazovatelem „ruského světa“ na půdě UPC MP, v současnosti je odsouzený kvůli ospravedlnování ruské agrese. Pavlo byl dlouhá léta poslancem za Stranu regionů v kyjevské městské radě. V zasedacím sále se téměř neobjevoval, ale všechna rozhodnutí potřebná pro UPC MP se v sále i bez jeho přítomnosti dále odhlasovávala. (Davydenko, 2022) Moskevský

patriarchát dokázal získat velkou síť poslanců, kteří byli zároveň kněží, aby mohl prosazovat své zájmy. V období 2006-2014 téměř na každém zasedání kyjevské městské rady předkládali poslanci Strany regionů návrhy usnesení k hlasování o přidělení pozemků v různých obvodech Kyjeva pro výstavbu kostelů pro UPC MP.

Stojí za zmínku i skutečnost, že 40 poslanců Nejvyšší rady Ukrajiny ze Strany regionů se obrátilo na lvovské úřady s žádostí o přidělení pozemku ve městě pro stavbu chrámu Ukrajinské pravoslavné církve Moskevského patriarchátu. (Tisková konference Jurije Kryvoručka, 2007) Tato iniciativa poukazuje na zvláštní postavení UPC MP a úzké vztahy se RPC.

8.5 Církevní nestátní organizace a privatizace Kyjevské Lavry

Rusko a Ruská pravoslavná církev (RPC) využívaly nestátní pravoslavné organizace na Ukrajině k prosazování své zahraniční politiky. Tyto organizace podporují proruské zájmy a působí proti ukrajinské státnosti. Mezi nejvýznamnější z nich patří Svaz pravoslavných občanů Ukrajiny a Všeukrajinské pravoslavné bratrstvo sv. Alexandra Něvského. Klíčovými cíli těchto skupin je rozšíření imperiální ruské ideologie a zabránění prozápadnímu směru v ukrajinské politice. (Števkov, 2014)

V roce 2008 během oslav výročí christianizace Rusi tyto organizace uskutečnily modlitbu za obnovení ruského impéria. V průběhu demonstrace byly slyšet proruské výroky jako: „*Bůh je jeden, Rusko je jedno*“ a „*Vraťte se k jménu svých předků – Rus*“. Jako reakce na snahu Ukrajiny vstoupit do NATO, Svaz pravoslavných občanů Ukrajiny zorganizoval demonstraci vedle americké ambasády a vyhlásil, že udělá cokoliv, aby zabránil vstupu Ukrajiny do NATO.

Kyjevopečerská Lávra je symbolem pravoslaví na Ukrajině. Kyjevský pravoslavný klášterní komplex je jedno z největších křesťanských center na Ukrajině, na bývalém území Kyjevské Rusi je to důležitá historická a architektonická památka. Kyjevopečerská Lávra je ve vlastnictví státu a náboženské organizace ji využívají na základě pronájmu. Byla založena v roce 1051 jako jeskynní klášter u Kyjeva, ve středověku byl baštou pravoslaví v Rusku. V roce 1592 se stal stavropegionem konstantinopolského ekumenického patriarchátu. V raném novověku byl poutním centrem pravoslavných. Lávra je klíčová pro formování ruského imperiálního mýtu. „Ruský svět“ si z Kyjevského jeskynního kláštera udělal svou základnu. Navštívili jej zástupci ruských úřadů a byly zde uspořádány společné akce s ukrajinskými prezidenty a duchovními, dokonce i Putin navštívil Lávru dvakrát. Během různých oslav se

zde často objevoval Viktor Janukovyč se svým doprovodem. Janukovyč aktivně propagoval, že na Ukrajině může být jenom jediná legitimní církev, což je UPC MP, a proto Kyjevopečerská Lávra získala speciální postavení a rozšiřování vlády UPC MP nad ní lze vnímat jako svéráznou formu rusifikace či kulturní války.

Výše uvedené umožnilo moskevskému patriarchátu získávat od ukrajinských úřadů jeden majetek za druhým do své správy. Od počátku 90. let 20. století probíhal nepřetržitý proces legitimizace přítomnosti UPC MP na území kláštera v Kyjevské jeskyni. Kyjevské úřady, ministerstvo a vláda přijímaly rozhodnutí o předání různých objektů Lávry zejména do užívání Svatohorské Kyjevskopečerské Lávry Moskevského patriarchátu. Rok 2013 přinesl mimořádně štědrý dar pro moskevský patriarchát, Azarovova vláda předala Lávře k bezplatnému užívání 79 budov a staveb, včetně labyrintů Blízkých a Dalekých jeskyní. Ve skutečnosti však nešlo o nejštědřejší nabídku v tomto časovém okně, a proto Vasyl Horbal, poslanec ukrajinského parlamentu, člen Strany regionů a jeden z nejbohatších tehdejších sponzorů moskevského patriarchátu, lobboval za návrh zákona, který by celý klášter Kyjevské jeskyně převedl do vlastnictví UPC MP. Zvítězila však Azarovova „skromnější“ varianta. Takové velké dary bylo možné prosadit pouze díky vysvětlení ze strany vlády o tom, že nešlo o zcizení státního majetku, ale „jen“ o předání majetku do bezplatného užívání UPC MP. (Texty, 2023) Klášter se proměňoval v obchodní a poutní centrum, což vyžadovalo nové prostory pro skladování zboží a potravin a zlepšení logistiky, a poutníci potřebovali někde bydlet. Stále se zde prodává velké množství náboženské literatury, nejčastěji v ruštině, která propaguje ideologii „ruského světa“ a lituje ztracené jednoty „tří bratrských národů“.

Během Revoluce důstojnosti byla Lávra jedním z klíčových jevišť, kde se odehrávala revoluce. Obrana Majdanu, jak se nazývaly obranné síly složené z protestujících na Majdanu, měla vzít pod svou ochranu Kyjevskopečerskou Lávru, aby zabránila provokacím ze strany ruských příznivců. Po ruské agresi v roce 2022 otázka rusifikované Lávry byla velice bouřivá. Dne 22. listopadu 2022 byly v Lávře provedeny bezpečnostní razie, během kterých byly zabaveny peníze a byla nalezena propagandistická literatura a ruské dokumenty. V prostorách byli též nalezeni ukrytí ruští občané a osoby bez státní příslušnosti. (The Guardian, 2022) Podpůrci ruské agrese nějaký čas zůstávali schovaní v Lávře, byli to zejména kněží a věřící UPC MP. V roce 2023 Ukrajina vypověděla dohodu s Ruskou pravoslavnou církví o pronájmu kláštera Kyjevská jeskyně, kde proruská náboženská organizace po svém vzniku 27. října 1990 dočasně umístila řídicí orgány. (Суспільне Новини, 2023) Od ledna 2023 Pravoslavná církev Ukrajiny aktivně používá prostory Horní

Lávry pro bohoslužbu.

9 Formování antiukrajinského diskursu Stranou regionů. Přítomnost Strany regionů ve vládě a ve strukturách politické moci. Vztah Strany regionů k Revoluci důstojnosti.

9.1 Formování antiukrajinského diskursu Stranou regionů.

Protiukrajinský diskurz měl ve východní části Ukrajiny velmi rozsáhlou podporu. Po rozpadu Sovětského svazu na jihovýchodní části Ukrajiny byl zanechán obraz „sovětského“ člověka. Tento narativ byl prosazován prostřednictvím manipulace historické paměti. Ruská federace doteď zachovala sovětský výklad historie, což se snažila vnutit lidem na Donbasu. Odkaz na „velké vítězství“ z roku 1945 a „velkou vlast“ jsou stále hlavními narativy ruské ideologie. Takové myšlenky byly hodně rozšířené i na Donbasu, a ještě do toho všeho zapadalo „zvláštní postavení donbaské identity.“ Existenci sovětských ideologických rysů potvrzuje i průzkum veřejného mínění z roku 2014, podle něhož 61 % obyvatel Donbasu lituje rozpadu Sovětského svazu. (Політика історичної пам'яті в контексті, 2019) V době nezávislé Ukrajiny, jak na Donbasu, tak i v Rusku, byla velmi rozšířená propaganda, že podpora ukrajinštiny a ukrajinského výkladu historie na území Ukrajiny je nacionalistickým, a dokonce i fašistickým projevením, což napomáhalo proruským silám regionů. Sovětské povědomí bylo úzce spjato se státním paternalismem, který se Strana regionů snažila realizovat na regionální úrovni. Proto se v Donbasu podnikatelská Strana Regionů „*stala ztělesněním sovětské ideologie práce, nahrazující komunistickou stranu*“ a nabízela místo státního vlastenectví „*milovat svůj region a svou stranu*“. (Nikolajets, 2014) Antiukrajinský diskurz pomohl proruským stranám konsolidovat lidi kolem ideje ukrajinského východu, která se opírala o sovětskou minulost a zvláštní postavení Donbasu.

Za účelem mobilizace obyvatelstva SR využívaly problémové historické události a jejich proruský výklad. Během volební kampaně v roce 2004 byl antifašistický diskurz široce využíván. V Doněcku se objevily plakáty prezidentských kandidátů V. Juščenka (který zastával ukrajinský výklad dějin a státnost ukrajinského jazyka) s nacistickou symbolikou, kterému se přezdívalo „ukrajinský führer“. Po „oranžové revoluci“ Strana regionů přesvědčovala Donbas, že Majdan (Revoluce důstojnosti v roce 2013) byl „nacistickým pučem Západu“. V roce 2007 se v Luhansku objevilo mobilní Muzeum obětí oranžové

revoluce, kde byla část expozice věnována odhalování „banderovského fašismu“. Pro Muzeum byl speciálně vytvořen film „Co je to fašismus.“ Vedle fotografií Hitlera byly vystaveny portréty tehdejších demokratických vůdců země, Julije Tymošenkové a Viktora Juščenka. (Radio Svoboda, 2007) V Den vítězství se v Doněcku konaly velké přehlídky a vojenské rekonstrukce s falešnými vojáky. V Luhansku bylo osvobození města rekonstruováno za účasti letectva a dělostřelectva. Strana regionů s komunisty zároveň vytvořili antifašistické organizace, které kritizovaly Halič a Ukrajinu. Ve Svatovém (Luhanská oblast) byla v červnu 2008 postavena pamětní deska obyvatelům Svatovského okresu, kteří zahynuli při boji s vojáky OUN-UPA. V roce 2009 místní úřady strašily obyvatele Luhanské oblasti, že „nacionálně fašistická“ ideologie se stává téměř nedílnou součástí státní ideologie. Během prezidentského volebního období V. Janukovyče se stal boj proti fašismu celostátní záležitostí. V regionálních časopisech kladli důraz na „velké vítězství Sovětského svazu“ (v čele s Ruskem) a Ukrajinci byli zobrazováni jako zrádci, banderovci, fašisté. V roce 2010 byl v Luhansku postaven pomník za podpory poslanců od SR, na kterém bylo napsáno: „*Obyvatelům Luhanské oblasti, kteří padli rukou nacionalistických karatelů z OUN-UPA 1943-1956*“. Tento pomník uvádí, že západní Ukrajinci údajně zabili východní Ukrajince, což vyvolávalo rozkol v ukrajinské společnosti. SR vyčlenila značné finanční prostředky na různé festivaly, vojensko-patriotické hry, historické rekonstrukce a výstavy fotografií. Místní televizní a rozhlasové společnosti natáčely filmy a televizní pořady s vojenskou tematikou, pořádaly kulaté stoly a konference proti šíření fašismu. Příkladem může být jeden projekt s názvem „Ukrajina má fašistickou tvář“. Zejména pro příslušný výzkum Sociologického ústavu Národní akademie věd Ukrajiny alokovala Strana regionů 4 000\$. (Політика історичної пам'яті в контексті, 2019)

Uvedená politika SR byla podporována ve spolupráci s ruskou vládní stranou „Jednotné Rusko“. Dne 4. srpna 2007 upevnily Strana regionů a strana Jednotné Rusko své dohody o spolupráci z roku 2005 podpisem prohlášení, v němž potvrdily svou připravenost aktivně spolupracovat, s cílem podpořit vlády zemí v prohlubování strategického partnerství mezi Ruskem a Ukrajinou a v rozšiřování hospodářské spolupráce. (Партія регіонів, 2007) Podle mnoha politických analytiků se politické názory strany Jednotné Rusko a Strany regionů na Ukrajinu v mnoha oblastech shodují. Zejména v otázce státní podpory ruského jazyka, v otázce revize textů ukrajinských učebnic dějepisu na téma hladomor v roce 1933 a druhé světové války.

Velice pozoruhodnou událostí byl První celoukrajinský sjezd lidových poslanců a

poslanců místních rad z roku 2004, který se konal v Sevěrodoněcku. Sjezd byl reakcí na „oranžovou revoluci“, kterého se zúčastnilo 3 576 poslanců ze 17 oblastí. V reakci na protesty na Majdanu vyhlásila Luhanská oblastní rada dne 26. listopadu nepodřízenost centrálním orgánům, zastavila platby do státního rozpočtu, vytvořila vlastní výkonný výbor a požádala ruského prezidenta Vladimira Putina o podporu. Mezi delegáty shromáždění byli zástupci ukrajinské vlády a místních orgánů, zejména premiér Viktor Janukovyč, předseda Doněcké oblastní rady Boris Kolesnikov, předseda Luhanské oblastní rady Viktor Tičonov, předseda Charkovské oblastní státní správy Jevhen Kušnarev, předseda Oděské oblastní státní správy Serhij Hryněvskij a další. Většina poslanců byla představená od Strany regionů. Bylo přijato rozhodnutí uznat za legitimní usnesení ústřední volební komise o výsledcích voleb, podle kterého zvítězil Viktor Janukovyč. Delegáti rozhodli, že pokud se k moci dostane nelegitimní prezident Viktor Juščenko, vyhrazují si právo chránit občany svých regionů vytvořením Jihovýchodní ukrajinské autonomní republiky. Bylo rozhodnuto o vytvoření Meziregionální rady místních samospráv ukrajinských regionů, jejíž pracovní orgán bude sídlit v Charkově. Bylo rozhodnuto uspořádat ke dni 12. prosince 2004 v Luhanské a Doněcké oblasti referendum o udělení statusu autonomních republik těmto regionům v rámci federální Ukrajiny. (ZN.ua, 2004) Mimořádnou událostí byl faktor, že kromě ukrajinských delegátů se sjezdu zúčastnil starosta Moskvy Jurij Lužkov a poradce ruského velvyslanectví, což naznačuje definitivní pokračování prosazování proruských zájmů a těsnou spolupráci s ruským vedením.

9.2 Přítomnost Strany regionů ve vládě v letech 2010-2014

Přítomnost Strany regionů ve vládě v letech 2010-2014 se vyznačovala protiukrajinskými prvky, které ohrožovaly státní politiku. V této podkapitole budou znázorněny nejznámější politiky od SR a jejich postoje, činy a výroky, které se vyznačovaly ukrajinofobním chováním a jejich jednání podkopávaly ukrajinskou pozici. Především se bude jednat o členy SR, kteří zastávali vysoké funkce v ukrajinské vládě.

V první řadě probereme působnost Mykoly Azarova, který byl premiérem Ukrajiny v letech 2010-14. Azarovovo vládnutí je charakterizováno vysokou mírou korupce. Změny, které proběhly během vládnutí Azarova v daňovém systému Ukrajiny dostaly název „azarovismus.“ (Stenografický záznam Rada, 2000) Systém byl postaven na principu přísné administrativy a tvrdém trestním řádu. Bývalý úřadující prezident Ukrajiny O. Turčinov se vyjádřil k režimu takto: „„Azarovismus“ je tvrdý administrativní a silový trestní systém,

který se může stát totálním mechanismem ničení politické plurality. A dnes se vytváří metodika, která umožňuje obnovit plnou pseudostátní kontrolu nad všemi sférami veřejného života a oživit základy totalitního režimu v zemi. “ (Stenografický záznam Rada, 2000)

Od svého nástupu k moci v roce 2010 je Azarovova vláda, včetně samotného premiéra, stále aktivněji spojována s ukrajinofobií. V roce 1992 se Azarov stal jedním ze zakladatelů proruské strany Občanský kongres Ukrajiny, který se hlásil k ideologii ochrany zájmů ruskojazyčné menšiny. Nicméně podle průzkumu, který v srpnu 2011 provedla tisková agentura UNIAN, byl Mykola Azarov zařazen na první místo jako největší protiukrajinská osobnost. Na prvním místě se umístil hned z několika důvodů. Prvním důvodem byl rozpočet roku 2004 navržený Azarovem, který zahrnoval zavedení DPH na ukrajinské knihy. Druhým důvodem byl přijatý rozpočet z roku 2007, kde podle článku 118 byly kulturním a vědeckým institucím masivně odebrány prostory. (Zákon o rozpočtu, 2007)

Zajímavým faktem je, že Azarov neovládal ukrajinský jazyk a snažil se předstírat jeho znalost. Poměrně úsměvné byly situace, kdy se pokoušel mluvit ukrajinsky a tím opakovaně zdůrazňoval svou nekompetentní znalost jazyka, protože podle zákona musí úředník plynule ovládat státní jazyk. Podle výroční zprávy Ústavu hromadných informací a Nezávislého odborového svazu médií se premiér Azarov spolu s prezidentem Janukovyčem a ministrem vnitra Zacharčenkem stali v letech 2012-2013 největšími nepřáteli ukrajinských médií. (Radio Svoboda, 2013)

Pozoruhodným momentem vládnutí SR bylo podepsání Charkovské dohody mezi Ukrajinou a Ruskem v roce 2010. Jak se uvádí v samotné dohodě, pobyt ruské flotily na Krymu byl prodloužen na 35 let s možností prodloužení na 5 let výměnou za levnější ruský plyn pro Ukrajinu prostřednictvím zrušení cel. Dohoda vyvolala na Ukrajině vážnou diskuzi a kontroverze. Byla označena za protiústavní a podle mnoha odborníků a politických analytiků byla v rozporu s bezpečnostní politikou Ukrajiny. Na stranickém sjezdu SR, který se konal bezprostředně po podpisu dohody, byl do čela strany zvolen premiér Azarov, který ve svém komentáři k Charkovské dohodě kritizoval předchozí vládu, podpořil prezidenta Janukovyče a poukázal na obtížný průběh jednání. (UNIAN, 2010) Pro mou analýzu je důležité vzít v úvahu, jak probíhala ratifikace dohody v ukrajinském parlamentu. Ratifikace dohody v ukrajinském parlamentu vyvolala nekompromisní debaty, a dokonce i potyčku mezi poslanci. Nakonec byla dohoda ratifikovaná, celkem bylo pro 236 poslanců, od SR hlasovalo 160 z 161 poslanců, od Komunistické strany Ukrajiny 27 poslanců, strana „Blok Litvyna“ také podpořila jednomyslně a v plném počtu, zbytek hlasů byly od nefrakčních

poslanců a od strany „BUT“ a „NU-NS“. Nehlasoval pouze Dmytro Šentsev, který se během hlasování účastnil potyčky a nejméně dva poslanci, kteří ani nebyli 27. dubna na Ukrajině, a přesto se hlasování účastnili. (Tyzhden, 2010) Nicméně v roce 2021 Pečerský soud vydal na bývalého premiéra Mykolu Azarova předběžné opatření v podobě zadržení za velezradu. (DBR, 2021) Podle Státního vyšetřovacího úřadu, Azarov, jednající společně s bývalým prezidentem Ukrajiny Viktorem Janukovyčem, podepsal, v rozporu s ústavou a zákonem Ukrajiny „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“, dekret o schválení Charkovských dohod ve prospěch Ruské federace za účelem provádění podvratné činnosti proti Ukrajině. Ministr spravedlnosti Denys Maliuska se navíc přiklání k názoru, že úředníci, kteří charkovské dohody připravovali, mohou být též v budoucnu stíháni. (Slovo i Dilo, 2021) V té době většina ministrů a představitelů vlády byli ze SR.

Dalším významným politikem, jehož působnost bude předmětem analýzy, je Dmytro Tabačnyk, který byl členem SR a ministrem školství v letech 2010-2014. Podle práce ukrajinského filozofa Oleksandra Sagana „*v tomto období bylo zřejmé, že se na všech úrovních Ukrajiny usilovalo o posílení ruského vlivu a prosazení ruského jazyka, kultury a konceptu „ruského světa“*“. *Tento záměr byl uskutečňován hlavně prostřednictvím tehdejšího ministerstva školství Ukrajiny, které mělo sklony k rusofilii, a různými dalšími prostředky.*“ (Annales Scientia Politica, 2017). Pro lepší pochopení vlivu D. Tabačnyka na ukrajinskou politiku je nutné rozebrat jeho pozici, kterou zastával před nástupem do funkce ministra školství, včetně jednotlivých kroků a opatření, které prováděl ve funkci ministra.

V roce 1994 byl vedoucím volební kampaně ukrajinského prezidenta Leonida Kučmy, která byla založena na koncepci strategického partnerství s Ruskem a ruštině přiznání statusu státního jazyka. (Chesno, 2021) Měl těsné vztahy s Viktorem Janukovyčem a aktivně s ním spolupracoval, byl vicepremiérem v první a druhé vládě V. Janukovyča v letech 2002-2006. V roce 2006 byl zvolen poslancem Nejvyšší rady Autonomní republiky Krym za frakci „Za Janukovyče!“ . Od roku 2007 se začal angažovat ve Straně regionů jako poslanec Nejvyšší rady Ukrajiny. V následujících třech letech aktivně publikoval různé protiukrajinské studie a články. V roce 2008 vydal článek „Anihilace národní ideje“, v němž diskredituje státní zřízení, státní jazyk, zesměšňuje celé regiony Ukrajiny, otevřeně pohrdá Ukrajinci a překrucuje historická fakta. (inosmi.ru, 2008) Ve svém článku „Ideologie podřízenosti aneb proč se státy rozpadají“ z roku 2009 označuje ukrajinský národ za méněcenný, což má vliv na stabilitu společnosti, a zároveň vychvaluje ruskou veřejnost a prohlašuje, že je vysoce kulturně vzdělaná. (Versii, 2009) V jiném článku dělí ukrajinskou

společnost na „dobrou“ a „špatnou“, kritizuje obyvatele západní části Ukrajiny a označuje je za zrádce a hitlerovské spojence. (Izvestija, 2009) Aktivní propaganda ruského narativu (nálepkování západní části Ukrajiny jako nacistického a fašistického hnutí) a falšování historie týkající se západního obyvatelstva Ukrajiny byly přítomny po celou dobu Tabačnykova působení ve funkci ministra školství, obzvláště v jeho člancích a knihách.

V roce 2010 se vzdal poslaneckého mandátu a stal se šéfem Ministerstva školství a vědy. Jmenování Tabačnykova ministrem školství vyvolalo bouřlivou reakci ve společnosti. Den po jmenování Dmytra Tabačnyka ministrem, Nejvyšší rada Ukrajiny zaevidovala návrh usnesení „O odvolání ministra školství a vědy Ukrajiny Dmytra Tabačnyka“ (č. 6183). (Ligazákon, 2010) Návrh předložila parlamentní skupina „Za Ukrajinu!“. V odůvodnění návrhu usnesení se uvádí: *„Dmytro Tabačnyk opakovaně prohlašuje výroky, které ponižují čest a důstojnost Ukrajinců, zpochybňují teritoriální integritu Ukrajiny a jednotu ukrajinského lidu. Přítomnost takové osoby ve funkci ministra, a tím spíše ve funkci vedoucího ministerstva, jehož účelem je vzdělávání budoucích generací Ukrajinců a rozvoj národní vědy, diskredituje vládu ministrů, Nejvyšší radu a ukrajinský stát jako celek a může způsobit značné škody na rozvoji vzdělání a vědy.“* (Ligazákon, 2010) Řada regionálních rad tento návrh podpořila a přijala prohlášení vyzývající Tabačnyka k rezignaci. Proti ministrovi byla zahájena kampaň nazvaná „Antitabačná kampaň“ a většinu účastníků kampaně tvořily neziskové organizace, studentské a mládežnické organizace, místní samosprávy, politické strany a pedagogové. Nicméně, Tabačnyk zůstal ministrem.

Ve funkci ministra školství a vědy učinil řadu významných a kontroverzních prohlášení zaměřených proti přílišné ukrajinizaci školství a některých dalších humanitárních odvětví na Ukrajině. Tvrdil, že největším úspěchem Ukrajiny je absolutní dvojjazyčnost. Vypracoval Koncepci jazykového vzdělávání, jejíž ústřední myšlenkou je zavedení ruského jazyka do výuky. Rusifikace vzdělávání se skrývala pod tzv. rozlišováním jazyků na mateřský, státní a cizí jazyk. Vnucuje se teze, že ukrajinština není pro miliony ukrajinských dětí rodným jazykem, zatímco ruština není cizím jazykem (a je tedy jazykem mateřským). Vytvořil systém, v němž byly ve školách s ukrajinským vyučovacím jazykem otevřeny ruské třídy, rodiče byli povzbuzováni a často (jako v Doněcké oblasti) tlačeni k tomu, aby pro své děti zvolili jako vyučovací jazyk ruštinu. V Oděse byly od září 2011 téměř všechny ukrajinské školy dvojjazyčné a tato praxe se šířila i do dalších měst. „Dvojjazyčnost“ škol je technika známá již od sovětských dob, která usnadňuje úplné převedení škol na ruštinu. (Texty, 2012) V roce 2011 byl do ZNO (externí nezávislé hodnocení (maturitní zkoušky))

zaveden další předmět, ruský jazyk. Na realizaci uvedeného rozhodnutí byly alokované miliony hřiven, přitom se k testu z ruštiny dobrovolně přihlásilo pouze 5 000 uchazečů a k testu se dostavily méně než 2/3 z nich. Tabačnyk však v roce 2012 odmítl test z ruštiny zrušit a jeho kolegyně, vedoucí centra pro hodnocení kvality znalostí uchazečů Zajcevová, začala tlačit na vysoké školy (například ty, které připravují novináře), aby vyžadovaly pro přijetí ke studiu osvědčení o zkoušce z ruštiny. (Texty, 2012)

Tabačnyk aktivně prováděl rusifikaci vzdělávacího systému. V červenci 2010 přijala Nejvyšší rada, za aktivního lobbování Tabačnyka, zákon, který ruší zavedení evropského modelu dvanáctileté školní docházky na Ukrajině. Na jeho zavedení se ve školství pracovalo deset let. Návrat k jedenáctiletému školnímu systému vyřazuje ukrajinské školství ze světového vzdělávacího procesu, činí ho neslučitelným s evropskými standardy, ale spíše naopak přibližuje ukrajinské školy ruskému modelu. (Texty, 2012) Iniciativně vnucoval rusko-sovětské vize dějin. Ministerstvo školství vydává učebnice dějepisu, které zamlčují fakta o ukrajinském boji za nezávislost a hladomoru. Na Tabačnykův návrh vypracovalo ministerstvo školství nové učební osnovy pro 5.-9. třídu, které spojily světové dějiny a dějiny Ukrajiny do jednoho předmětu. (TSN, 2012) Místo výuky světové literatury se ve škole vyučovala ruská literatura. Ten krok byl především motivován vrácením ruské literatury, jelikož podle Tabačnyka „*ruská literatura zabere největší část vzdělávacího procesu.*“ (Texty, 2012) Ministr se pravidelně účastnil setkání ruských šovinistických organizací a napomáhal jejich konání i ve vzdělávacích institucích. Například na Drahomanově pedagogické univerzitě se konala konference pořádaná Ruským informačním centrem s názvem „Ukrajinsko-ruský kulturní a jazykový prostor: od konfrontace k jednotě.“

Tabačnyk a jeho kolegové ze SR podporovali zrušení ukrajinského dabingu, čímž lobbovali za zájmy ruských distributorů, kteří usilovali o návrat ruského dabingu na Ukrajinu. Na tiskové konferenci s ruským ministrem školství a vědy Andrejem Fursenkem, Dmytro Tabačnyk řekl, že by měl podporovat financování ukrajinské kinematografie, zároveň by však stát neměl občanům zakazovat sledování filmů v ruštině nebo angličtině. (DW, 2010) Kritizoval ukrajinský dabing za jeho nedostatečnou kvalitu a považoval ho za finančně neopodstatněný.

9.3 Postoj SR k asociační dohodě Ukrajiny s EU

Asociační dohoda mezi Ukrajinou a Evropskou unií vznikala poměrně dlouhou dobu.

Vycházela z nařízení prezidenta Ukrajiny „Strategie integrace Ukrajiny do Evropské unie“ z roku 1998, (Про стратегію інтеграції, 1998) a taky z dohody o partnerství a spolupráci mezi Ukrajinou a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy. (Угода про партнерство, 1994) V letech 2007-2012 proběhlo 21 kol jednání ohledně přípravy dohody o partnerství mezi EU a Ukrajinou. Dne 19. prosince 2011 na patnáctém summitu EU-Ukrajina v Kyjevě oficiálně oznámili vedoucí představitelé Ukrajiny a EU uzavření jednání o asociační dohodě. Nicméně v roce 2011 nabídl premiér Putin Janukovyčovi možnost připojení k Celní unii s Běloruskem, Kazachstánem a Ruskem během návštěvy ukrajinského prezidenta v Moskvě. V reakci na to zástupci Evropské komise varovali ukrajinské vedení před nemožností vstoupit do obou unií současně.

Na Ukrajině se podpis dohody s EU stal geopolitickou a celospolečenskou otázkou. Podle výzkumu kyjevského mezinárodního sociologického institutu, 39.9 % respondentů podporovalo vstup Ukrajiny do Celní unie s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem, 33.2 % bylo proti. Na otázku o vstupu Ukrajiny do Evropské unie pozitivně odpovědělo 43.2 %, záporně reagovalo 30.1 %. (KMIC, 2013) Sociologické šetření prokázalo, že ukrajinská společnost je v otázce vstupu do nadnárodních organizací velmi rozdělená. Postoj Strany regionů v této otázce nebyl také jednotný, což odpovídalo náladě ukrajinských občanů ve společnosti.

Nicméně, v průběhu příprav k podepsání asociační dohody s EU vypukla uvnitř strany ostrá debata. SR se rozdělila na dvě křídla: zastánce dohody s EU a zastánce Celní unie s postkomunistickými zeměmi. Tento politický pluralismus ve straně je naprosto odpovídající z hlediska ideového směřování země z důvodu podobnosti stranám v rámci demokratických vládních systémů.

Je však klíčové zaměřit se i na způsob, jakým zastánci Celní unie prosazovali svůj názor. Poslanec Strany regionů Ihor Markov odmítl hlasovat pro dohodu s EU a odůvodnil to tím, že nebude hlasovat pro zákony, které ničí ekonomiku země, a zároveň nikdy nebude hlasovat pro práva homosexuálů. Další člen radikálnějšího křídla SR, Oleh Tsarov označil asociační dohodu za „neokoloniální smlouvu“. V proslovu pro televizní stanici TBi zdůraznil, že: *„Ekonomické začátky Evropské unie a evropské civilizace byly položeny na základě využívání existujících kolonií. Nyní je jiná doba. Lidé už neválčí..., Ukrajina musí otevřít své trhy a podřídit se zahraniční legislativě. Tato dohoda je v rozporu s naší ústavou. Vzdáváme se své suverenity“*. Z výše uvedených argumentů vyplývá, že představitelé SR hojně využívali ruskou rétoriku a narativy. (Gazeta.ua, 2013)

Existovalo také umírněné křídlo strany, které bylo pro dohodu s EU, ale podmínilo ji zachováním spolupráce s Ruskem. Například, Inna Bohoslovská, poslankyně za Stranu regionů, zdůraznila, že evropská volba, kterou Ukrajina činí, je nesmírně důležitá. Podle jejího názoru se za tři roky prezidentství Viktora Janukovyče podniklo v proevropském směru více kroků než za posledních 20 let. Argumentuje tím, že Ukrajina si musí projít obdobím komplikací a vstoupit do nového cyklu přátelských vztahů s Ruskem.

Stranická disciplína byla vždy charakteristickým znakem Strany regionů. Byla ovšem oslabená stranickou vzpourou některých členů, kteří otevřeně vystupovali proti evropským integračním iniciativám Viktora Janukovyče a patřili k tzv. proruské lobby (viz výše). Nicméně 4. září 2013, po setkání Strany regionů s prezidentem, protievropský názor nejzarytějších proruských poslanců vymizel. (Lb.ua, 2013) Nezbytné zákony pro podpis asociační dohody mezi EU a Ukrajinou byly odhlasovány. Současně prezident Janukovyč jednal s Ruskem za účelem nalezení přijatelného modelu spolupráce mezi Ukrajinou a Celní unií. Celní unie byla původně koncipována ruským vedením jako prostředek k ovládnutí či podřízení svých zájmů. V případě vstupu do Evropské unie by to znamenalo, že Ukrajina musí vyjednávat o obchodování s Evropskou unií pouze skrze Moskvu. (Dominique Arel, Jesse Driscoll, 2023) Vývoj událostí kolem ukrajinských integračních procesů vyvolává v sousedním Rusku vážné znepokojení. Kreml si je dobře vědom toho, že podpis dohody o asociaci mezi EU a Ukrajinou bude mít spíše symbolické než praktické důsledky. I takové symbolické důsledky ovšem byly v Moskvě vnímány jako hrozba. Z toho důvodu Rusko začalo na Ukrajinu tlačit hospodářskými a obchodními sankcemi a dodávkami surovin díky ekonomické závislosti Ukrajiny na Rusku. (BBC, 2013)

V návaznosti na ruský tlak, frakce Strany regionů se obrátily na prezidenta, premiéra a předsedu Nejvyšší rady s návrhem na dočasné odložení podpisu asociační dohody s EU. (Українська правда, 2013) Vláda, v čele s Azarovem, se rozhodla pozastavit proces přípravy na uzavření dohody o partnerství s EU. Podle vyhlášky bylo toto rozhodnutí přijato „s cílem přijmout opatření k zajištění národní bezpečnosti, podrobněji prozkoumat a rozpracovat soubor opatření, která je třeba přijmout k obnovení ztracených objemů výroby a směrů obchodních a hospodářských vztahů s Ruskou federací a dalšími členskými státy SNS“. Ve vyhlášce se dále uvádí, že cílem je „vytvořit odpovídající úroveň vnitřního trhu, která by zajistila paritní vztahy mezi Ukrajinou a členskými státy EU, což je základní princip mezinárodního práva a základ ekonomické bezpečnosti státu“. Z toho důvodu Azarov pověřil Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo hospodářského rozvoje a Ministerstvo

průmyslové politiky, aby navrhly EU a Rusku zřízení třístranné komise, která by pracovala na těchto otázkách. (Українська правда, 2013)

Ukrajinský prezident Viktor Janukovyč na summitu ve Vilniusu vyjádřil závazek k evropské integraci a plán podepsat asociační dohodu s EU. Požadoval finanční a hospodářskou podporu, včetně programů rozpočtové pomoci, revize obchodních omezení na dovoz ukrajinských výrobků a účasti EU na rekonstrukci ukrajinského plynárenského systému. Vyjádřil naději, že asociační dohodu s EU bude možné podepsat na příštím summitu Východního partnerství. Tento obrat způsobil krizi v ukrajinské politice, která v roce 2013 vyvrcholila demonstracemi a Revolucí důstojnosti. Bývalá litevská prezidentka Dalia Grybauskaitėová, v rozhovoru pro ukrajinské médium „WeUkraine“ o zákulisních jednáních na summitu ve Vilniusu, sdělila: *„Dohodli jsme se na kompenzaci hospodářských ztrát ve výši 2 miliard dolarů, ale on znovu řekl, že to nepodepíše. Vyšli jsme s ním a s Merkelovou na chodbu a on řekl, že to nemůže osobně podepsat – chápu, že byl zastrašen. Pravděpodobně tam byla vojenská hrozba okupace Ukrajiny“*. (WeUkraine, 2023)

Postavení Strany regionů v tomto procesu nezapadá do nástrojů soft power, z čehož vyplývá, že nelze být označena jako podporovatel ruské měkké moci. Vzhledem k tomu, že ukrajinská vláda byla po celou dobu vyjednávání dohody o asociaci pod tlakem Ruska, domnívám se, že žádosti SR a vlády o pozastavení jednání s EU sice nahrávaly ruskému vlivu a měkké síle, ale jednalo se o vnitropolitickou záležitost. Za daných okolností je zřejmé, že Strana regionů nebyla součástí ruské soft power v dané otázce.

10 Diskuse

Závěrečná část práce bude věnována propojení teoretických východisek s dosaženými výsledky analýzy. Především teorie soft power byla vybraná z důvodu popsání vlivu Ruské federace na Ukrajině prostřednictvím proruské Strany regionů. Jak již bylo zmíněno, Nye nevynechává politické strany jako nástroje měkké moci, ale politické strany zapadají do Nyeového systému nástrojů prosazování politických hodnot. Na základě toho byla formulována hlavní výzkumná otázka: *„Jak funguje Strana regionů jako nástroj ruské soft power?“*. Následně byla provedena analýza působení Strany regionů v určitých tematických oblastech, které spadají pod koncept měkké moci, s cílem odpovědět na výzkumnou otázku. Pro účely zodpovězení hlavní výzkumné otázky byly formulovány sekundární otázky, které se týkají klíčových témat, jako je snaha SR o zrovnoprávnění

ruštiny s ukrajinštinou, podpora Ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu, která byla součástí Ruské pravoslavné církve, působení strany u moci a postoje k asociační dohodě s EU.

První dílčí výzkumná otázka zněla: *Jak se SR projevovala jako nástroj ruské soft power při prosazování zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou?* Z analýzy vyplývá, že na začátku fungování SR měla ve svém programovém prohlášení zakotvenou kapitolu zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, zejména v oblastech s převážně rusky mluvícím obyvatelstvem. Provedené SMS referendum bylo snahou poukázat na důležitost problému. Je však potřeba říci, že zájem o ruštinu mezi voliči SR existoval. Zavedení ruštiny jako regionálního jazyka v části oblastí bylo odůvodněnou obhajobou zájmů jejich elektorátu. Tyto snahy Strany regionů nelze označit primárně jako hájení zájmů Ruské federace, ale sekundárně to tak v podstatě fungovalo. Avšak úsilí SR od roku 2010 vykazuje prvky obhajoby ruského zájmu, příkladem je proslulý zákon předložený poslanci Strany regionů „O státní jazykové politice na Ukrajině“, který stanovil ochranu regionálních jazyků, jako je ruština, a přidělil mu úřední status.

Politická reklama SR, marginalizující ukrajinsky mluvící občany, a pokus o zákaz ukrajinského dabingu jsou příklady opatření, které podporují ruskou měkkou moc. Ukázkovým příkladem prosazování ruských zájmů jsou aktivity ministra školství D. Tabačnykova a jeho snahy o rusifikaci ukrajinského vzdělávacího systému a posílení postavení ruského jazyka na Ukrajině. Intenzita ruské soft power se po roce 2010 výrazně zvýšila, a to z důvodu posílení vlády SR v parlamentu a vítězství proruského prezidenta. Rád bych poznamenal, že ke zvýšení soft power došlo nejen prostřednictvím zesílení SR ve vládních strukturách, ale i proto, že se stranický systém výrazně proměnil a strany začaly zdůrazňovat regionální rozdíly regionů, což bylo pozitivním efektem pro Moskvu. SR v letech 2007-12 na základě již uvedených zjištění považují za aktéra, který posiloval ruskou soft power a prosazoval její zájmy prostřednictvím aktivní podpory ruského jazyka, který je integrální součástí konceptu „ruského světa“.

Druhá výzkumná otázka zněla: *Jakými způsoby Strana regionů posilovala na Rusko orientované pravoslaví?* V ruské politice měkké síly vůči Ukrajině lze identifikovat i některé kulturní zdroje. Kulturní zdroje jsou nezbytně důležité pro prosazování soft power. Koncept „ruský svět“ je jádrem ruských kulturních zdrojů soft power a je těsně propojený s pravoslavím. Spojitost ruské identity a náboženství hraje velkou roli při formování ruské identity a kultury. Ruská pravoslavná církev je aktérem, který bezprostředně prosazuje, jak

koncept „ruského světa“, tak i ruskou zahraniční politiku, což naznačují dokumenty o spolupráci s RPC a zvláštní postavení církve v ruské společnosti. Oficiální dokument Ruské pravoslavné církve s názvem „Statut Ruské pravoslavné církve“ vymezuje UPC MP jako „*samosprávnou církev s právy široké autonomie*“ (Statut Ruské pravoslavné církve..., 2000), což ukazuje nadřazenost RPC ve vztahu s UPC MP. Z tohoto důvodu je podpora ukrajinské pravoslavné církve moskevského patriarchátu Stranou regionů mimořádným projevem činnosti strany jako instrumentu ruské měkké moci. Důkazem zvláštního vztahu mezi UPC MP a SR je působení prezidenta Viktora Janukovyče ve vztahu k UPC MP, přítomnost na kandidátní listině do městského zastupitelstva několika kněží UPC MP a vystupování poslanců od SR ve prospěch církve moskevského patriarchátu. Podpora RPC a ruského náboženského směru koresponduje se snahou posílit ruskou strategii soft power, což identifikuje SR jako nástroj soft power.

V kapitole věnující se formování Stranou regionů protiukrajinského diskurzu a přítomnosti SR ve vládě byly uvedeny další znaky Strany regionů, jako nástroje měkké moci, a její proruské zaměření, což umožňuje odpovědět na další sekundární výzkumnou otázku: *Jak Strana regionů působila jako nástroj soft power u moci?* Propagace proruského narativu v Donbasu o společné minulosti, „velkém vítězství“ a nacistické vymezení západní části Ukrajiny, prosazování ruského výkladu dějin, rozdělení ukrajinské společnosti a úzká spolupráce s proruskou stranou Jednotné Rusko ukazují proruskou orientaci strany a nahrávají ruské soft power. Politická a ideologická orientace Strany regionů se přiklání k ruské ideologii, což neumožňuje jednoznačně identifikovat stranu jako nástroj ruské měkké moci, ale bezprostřední působení Strany regionů u moci poskytuje zřetelný základ pro jasnější identifikaci strany jako prostředku ruského vlivu.

Vládnutí SR v letech 2010-2014 dává možnost posoudit, jak strana ostře prosazovala proruskou politiku, čímž podněcovala měkkou sílu Ruska. Tlak premiéra Azarova na ukrajinská média ukazuje snahu oslabit činnost nezávislých novinářů. Významným momentem pro vládu SR byl podpis Charkovské dohody mezi Ukrajinou a Ruskem z roku 2010. Dohoda, která ohrožovala bezpečnost ukrajinského státu byla prezentována jako „velké vítězství“ prezidenta Janukovyča, který se dokázal vypořádat s neschopností předchozí vlády v energetických otázkách. Bouřlivé hlasování o ratifikaci dohody, které zahrnovalo boj mezi poslanci, hlasování nepřítomných poslanců Strany regionů a jednomyslnou podporu SR, demonstrují jasnou podporu Ruska. O tom svědčí rozhodnutí státního vyšetřovacího úřadu Ukrajiny z roku 2021, které proklamuje, že prezident

Janukovyč a premiér Azarov hrubě porušili zákon Ukrajiny „O mezinárodních smlouvách Ukrajiny“ a podkopali bezpečnostní politiku. (DBR, 2021)

Obrovským příkladem podpory ruské soft power jsou činnosti ministra školství a vědy D. Tabačnykova. Proruské prohlášení a akademické práce ministra stratifikovaly a radikalizovaly ukrajinskou společnost, jeho kroky v ministerském křesle zřetelně ukazují na proruskou orientaci. Tabačnykova Koncepce jazykového vzdělávání, která měla za cíl rusifikace školství prostřednictvím rozlišování pojmů mateřský, státní a cizí jazyk, vnucovala, že ukrajinština není pro miliony ukrajinských dětí rodným jazykem. Důležitým krokem byl tlak na ukrajinské školy, aby zavedly dvojjazyčné třídy, což v řadě oblastí (Doněcké a Oděské) nebylo dobrovolné a usnadňovalo kompletní převedení škol na ruštinu. Jiný příklad ruské orientace bylo zrušení dvanáctileté školní docházky na Ukrajině, což přiblížilo ukrajinský vzdělávací systém ruskému. Propagace rusko-sovětského vidění dějin, které zastírá fakta o ukrajinských snahách o nezávislost, hladomoru a zavedení předmětu ruské literatury místo světové literatury jsou zřetelnými důkazy rusifikace a podpory ruské měkké síly. Účast ministra v ruských šovinistických organizacích, které se konaly na ukrajinských univerzitách a podpora zrušení ukrajinského dabingu spadají do kulturních nástrojů soft power.

Je vhodné zmínit i postoj SR k asociační dohodě s EU. I přestože Strana regionů ve svém celku podporovala podepsání asociační dohody mezi Ukrajinou a EU, tak zde byly případy neuvážené kritiky a odmítání proevropské dohody. Část proruských poslanců Strany regionů hodnotila dohodu negativně vzhledem k jejímu možnému dopadu na ukrajinskou ekonomiku. Před zahájením ruského politického a ekonomického nátlaku na ukrajinskou vládu se většina strany vyslovila pro podepsání dohody. Následně členové SR vystoupili proti asociační dohodě, což vedlo vládu v čele s premiérem Azarovem k pozastavení procesu přípravy na uzavření dohody a přezkoumání možných dopadů. Tato práce nestaví za cíl identifikovat možné příčiny nepodepsání asociační dohody s EU a změnu stanoviska SR k této otázce. Na základě toho bych chtěl zdůraznit, že změna Strany regionů od prozápadního postoje k asociační dohodě ve prospěch Ruska není projevem soft power, ale spíše spadá pod přímý ruský vliv neboli pod koncept hard power, jehož znaky jsou ekonomický nátlak a sankce.

Uvedené hlavní zjištění výzkumu nám umožňuje získat odpověď na klíčovou výzkumnou otázku, která zní: *Jak fungovala Strana regionů jako nástroj ruské soft power?* Je třeba poznamenat, že podle analýzy lze Stranu regionů zařadit mezi nástroje ruské měkké

moci. Podle souboru nástrojů J. Nyeho by SR spadala do kategorie nástrojů „politických hodnot“, byť je mnohem komplexnější a sofistikovanější, a v některých otázkách zahrnuje dokonce i „kulturní hodnoty“. Fungování Strany regionů jako nástroje soft power vidím především ve vytváření protiukrajinského diskurzu a manipulaci s historickou pamětí na Ukrajině. V otázkách, kde byl přítomen ruský zájem, SR podporovala proruský postoj ohledně jazyka a náboženství. I když kroky Strany regionů nebylo vždy možné označit za nástroj ruské soft power, neboť šlo o obhajování zájmů její voličské základny, komplexní studium problému umožnilo podívat se na situaci z jiné perspektivy, která se může jevit jako podpoření ruské měkké síly. Prosazování zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou, posilování na Rusko orientované pravoslaví a hájení ruských zájmů ve vládě názorně ilustruje fungování Strany regionů jako nástroje soft power.

11 Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak fungování Strany regionů působí jako nástroj ruské měkké moci. Práce se pokouší zachytit fenomén vlivu Ruska na Stranu regionů a snahu SR zastupovat proruské zájmy a postoje. Práce věnuje celou kapitolu popisu teoretického konceptu soft power a pokouší se zařadit SR do rodiny politických stran. Nechybí ani snaha o charakteristiku Strany regionů, jejího vývoje a ideologického ukotvení. Zodpovězení cílových otázek bylo získáno na základě propojení teoretické části s obsahovou analýzou dat a při diskusi byly získány odpovědi na předem definované výzkumné otázky. Součástí bakalářské práce je také vysvětlení metodologie použité k dosažení výsledků analýzy a k doplnění teoretické části. Posléze byly zpracované jednotlivé analytické části

Hlavní zjištění práce je nutné rozdělit do několika částí. V první řadě bylo jasně zodpovězeno na primární výzkumnou otázku. Celkově lze SR označit za nástroj ruské měkké moci, ale v průběhu rozboru některých témat analýzy jsem narazil na momenty ve fungování SR, které považuji za obtížné klasifikovat jako nástroje měkké moci. Například v otázce postoje SR k asociační dohodě nelze přesně zařadit stranu jako nástroj, nebo v otázce zrovnoprávnění ruského jazyka. Přestože autor ve své analýze zohledňuje vliv SR v jazykové otázce, je třeba poznamenat, že Strana regionů do jisté míry hájila zájmy svých voličů. Zajímavým zjištěním však bylo, jak SR funguje jako nástroj měkké moci. Témata, která jsem si vybral pro analýzu, mají v ukrajinské společnosti velký rezonanční význam a umožňují podrobně zkoumat proces ruského vlivu skrze stranu. Podpora rusky

orientovaného pravoslaví a snahy o zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou jsou jasnými důkazy fungování strany jako nástroj soft power. Kromě toho je třeba zmínit přítomnost SR ve vládě, kde docházelo k jasnému uplatňování ruských zájmů.

Mimořádně významný objev představuje skutečnost, že UPC MP je v oblastech největší volební podpory SR dominantní církví, tudíž vazba k ní rovněž zohledňuje zájmy věřících a běžné postoje voličstva. Náboženská tematika má společné rysy s jazykovou problematikou a představuje z hlediska soft power jak faktor kulturního vlivu, tak i prosazování politických hodnot.

Při zpracování této práce jsem se setkal s řadou potíží při hledání relevantních a důvěryhodných dat. Rovněž bylo obtížné aplikovat teorii soft power na Rusko, což považuji jako jeden z limitů této práce. Autor teorie měkké moci se zaměřuje více na západní země, kde je pro využití měkké moci stěžejní demokracie. Ovšem problém ruské měkké moci na Ukrajině v letech 1991-2014 považuji za reálný a zasluhující si větší odbornou pozornost a detailnější studium.

Za současné doby je studium této problematiky nesmírně důležité. Podrobná analýza událostí, které předcházely přímé ruské invazi, umožní hlouběji pochopit minulou politiku Ruska vůči Ukrajině. Mnoho lidí má pouze omezené představy o složitých vztazích mezi Ruskem a Ukrajinou, což může vést ke zkreslení současného dění na Ukrajině. Jak jsem zmínil na začátku této práce, vztah mezi oběma zeměmi je složitý, a proto je cílem této práce objasnit základní aspekty tohoto vztahu pro jeho hlubší pochopení. Bakalářská práce přináší nové poznatky v oblasti používání měkké síly a poskytuje originální vhled do problematiky rusko-ukrajinských vztahů prostřednictvím zkoumání proruské Strany regionů v kontextu soft power.

12 Summary

The aim of the thesis was to find out how the Party of Regions functions as an instrument of Russian soft power. The thesis attempts to capture the phenomenon of Russia's influence on the Party of Regions and the efforts of the SR to represent pro-Russian interests and positions. The thesis devotes an entire chapter to the description of the theoretical concept of soft power and attempts to place SR within the family of political parties. There is also an attempt to characterize the Party of Regions, its development and ideological anchorage. Answers to the target questions were obtained by linking the theoretical part with the content analysis of the data, and in the discussion, answers to the predefined research questions were obtained. The bachelor thesis also includes an explanation of the methodology used to achieve the results of the analysis and to complement the theoretical part. Subsequently, the different analytical parts were elaborated.

The main findings of the thesis have to be divided into several parts. First of all, the primary research question was clearly answered. Overall, the SR can be described as an instrument of Russian soft power, but in the course of analyzing some topics of the analysis the author came across moments in the functioning of the SR that I find difficult to classify as instruments of soft power. For example, on the issue of the SR's position on the Association Agreement, the party cannot be accurately classified as an instrument, or on the issue of the equalisation of the Russian language. Although the author's analysis takes into account the influence of the SR on the language issue, it should be noted that the Party of Regions defended the interests of its voters to some extent. An interesting finding, however, was how SR functions as an instrument of soft power. The themes I chose for analysis have great resonance in Ukrainian society and allow for a detailed examination of the process of Russian influence through the party. The support of Russian-oriented Orthodoxy and the efforts to equate Russian with Ukrainian are clear evidence of the party functioning as an instrument of soft power. In addition, the presence of SRs in the government, where there was a clear assertion of Russian interests, should be mentioned. A particularly significant discovery is the fact that

UPC MP is the dominant church in the areas of greatest electoral support for SR, so the attachment to it also reflects the interests of the faithful and the common attitudes of the electorate. Religious issues share common features with language issues and represent both

a factor of cultural influence and the promotion of political values in terms of soft power.

In the course of this thesis, I encountered a number of difficulties in finding relevant and reliable data. It was also difficult to apply soft power theory to Russia, which I consider as one of the limitations of this thesis. The author of soft power theory focuses more on Western countries where democracy is central to the use of soft power. However, I consider the problem of Russian soft power in Ukraine in 1991-2014 to be real and deserving of more scholarly attention and detailed study.

In the current era, studying this issue is extremely important. A detailed analysis of the events that preceded the direct Russian invasion will allow for a deeper understanding of Russia's past policy towards Ukraine. Many people have only a limited understanding of the complex relations between Russia and Ukraine, which can lead to distortions of current events in Ukraine. As I mentioned at the beginning of this thesis, the relationship between the two countries is complex, and therefore the aim of this thesis is to clarify the basic aspects of this relationship for a deeper understanding. This bachelor's thesis brings new insights into the use of soft power and provides original insights into the issue of Russian-Ukrainian relations by examining the pro-Russian Party of Regions in the context of soft power.

13 Použitá literatura a zdroje

AREL, Dominique a Jesse DRISCOLL, 2023. *Ukraine's Unnamed War: Before the Russian Invasion of 2022*. Cambridge University. Cambridge University Press. ISBN 1316511499.

BALIUCH, Nataliia a Dariia ZARDIN, 2023. УПЦ МП отримала попередження про припинення договору оренди Нижньої Лаври. *Suspilne Media* [online]. Dostupné z: <https://suspilne.media/kyiv/410598-upc-mp-otrimala-poperedzenna-pro-pripinenna-dogovoru-orendi-niznoi-lavri-so-vidomo/>

BEYME, Klaus von, 1985. *Political parties in Western democracies*.

BORGER, Julian a Lorenzo TONDO, 2022. *Russian-backed Kyiv monastery raided over suspected subversion* [online]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/23/russian-backed-kyiv-monastery-subject-to-ongoing-investigation-says-ukrainian-official>

COUNCIL OF EUROPE, 1992. *Text of the European Charter for Regional or Minority Languages*. European Treaty Series. Dostupné také z: <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/text-of-the-charter>

DAHL, Robert, 1957. The concept of power. *Behavioral science*. (2.3), 201-215.

DAVYDENKO, Oleksij, 2023. *Митрополит Павло багато років був депутатом від Пармії регіонів*. [online]. [cit. 2024-04-0]. Dostupné z: <https://gordonua.com/ukr/blogs/aleksey-davidenko/mitropolit-pavlo-bagato-rokiv-buv-deputatom-partiji-regioniv-stvorjuchy-svoju-merezhu-vplivu-voni-zbilshovali-kilkist-tserkov-mp-u-geometricnij-progresiji-1657674.html>

DE WALL, Thomas, 2023. *The Moscow Patriarch is probably Russia's most effective instrument of soft power in the "near abroad*. [online]. 2023. Dostupné také z: https://twitter.com/tom_dewaal?lang=cs

Як Московський патріархат приватизовував Києво-Печерську лавру, 2023. DROZDOVA, Evheniia, Andrii HARASIM a Nadiia KELM. *Texty* [online]. Dostupné z: <https://texty.org.ua/articles/108873/yak-moskovskyj-patriarhat-pryvatyzovuvav-kyuevo-pechersku-lavru-vid-radyanskoho-soyuzu-do-yanukovycha/>

GERRING, John. *Causal Mechanisms: Yes, But . . .* [online]. 26 [cit. 2024-04-28]. Dostupné z: doi:10.1177/0010414010376911

GRIETSKIY, Ivan, 2007. *The Orange Revolution: A Challenge for the Russian*

Orthodox Church. *Pan-European International Relations Conference: Making Sense of a Pluralist World*.

HOBBS, Thomas, 1941. *Leviathan, neboli, O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*.

CHÁRVAT, Jan a Petr JUST, 2016. Business-Firm Parties and the Czech Party System after 2010. *Politics in Central Europe* [online]. 83-110.

KEOHANE, Robert O a Joseph S NYE JR., 1973. Power and interdependence. *Survival*. (15.4), 158-165.

KROUWELL, Andre, 2003. Otto Kirchheimer and the catch-all party. *West European Politics* [online]. (26), 23-40. Dostupné z: doi:10.1080/01402380512331341091

LARUELLE, Marlene, 2015. The 'Russian world': Russia's soft power and geopolitical imagination. *Center on Global Interests*. 2015, 1-19.

LIJPHART, Arend. *Comparative politics and the comparative method* [online]. American political science review,. Dostupné také z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/comparative-politics-and-the-comparative-method/A326138E114805EF7E1B72F60EBD4295>

LUKAS, Igor, 2001. Changing patterns of power in Cold War politics: the mysterious case of Vladimír Komárek. *Journal of Cold War Studies*. 61-102.

NILOKAETS, Yurii, 2014. Роль мас-медіа Донбасу у формуванні історичної пам'яті населення регіону наприкінці ХХ–на початку ХХІ ст. 2014. *Mezinárodní sborník vědeckých prací*. 299-308.

NYE JR., Joseph S, 2011. Power and foreign policy. *Journal of political power*. (4.1), 9-24.

NYE JR., Joseph S, 2004. *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs.

NYE JR., Joseph S, 2008. Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*. (616:1), 94-109.

PEREVEZIY, Vitalij, 2007. ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ФАКТОР КОНФЛІКТОГЕННОСТІ РЕЛІГІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА. *Naukove zapisky*. 154-169.

PRYMUŠ, Mykhailo, 2018. ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНИЙ СПЕКТР УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ. *ПОЛІТИЧНІ*

ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ [online]. 63-69. Dostupné z: doi:10.31558/2519-2949.2018.3.11

SHUCH, Stanislav, 2013. Євроінтеграційна шокотерапія від Партії регіонів для Росії. *LB.UA* [online]. Dostupné z: https://lb.ua/blog/stanislav_shukh/226328_ievrointegratsiyna_shokoterapiya_vid.html

SNYDER, Tymothy, 2014. Don't Let Putin Grab Ukraine. *The New York Times* [online]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2014/02/04/opinion/dont-let-putin-grab-ukraine.html?smid=fb-share&_r=0

STAKE, Robert, 1995. *The Art of Case Study Research* [online]. Sage.

STARTSEV, Vladimir, 2004. СЪЕЗД ПОБЕДИТЕЛЕЙ. *Zn.ua* [online]. Dostupné z: https://zn.ua/internal/sezd_pobediteley.html

ŠTEVKOV, Petr, 2014. *Role ruské pravoslavné církve v současné ruské zahraniční politice*. Brno. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

TABAČNYK, Dmytro, 2009. От Риббентропа до майдана. *Izvestiia* [online]. Dostupné z: <https://iz.ru/news/353329>

TABAČNYK, Dmytro, 2009. Идеология ущербности, или Почему распадаются государства. *Versii* [online]. Dostupné z: <https://versii.com/news/179198/>

Аннигиляция "национальной идеи", 2008. ТАБАЧНИК, Dmytro. *Inosmi* [online]. Dostupné z: <https://inosmi.ru/20080219/239699.html>

TSYGANKOV, Pavel a Andreii TSYGANKOV, 2010. National ideology and IR theory: Three incarnations of the 'Russian idea'. *European Journal of International Relations*. (16.4), 663-686.

VOLKHONSKIJ, Mikhail a spol., 2019. Концепция «Русского мира». Множественность смыслов в контексте международных процессов. *Mezinárodní analytika*. 58-65.

WALLIMANN, Insidor, Nicholas TATSIS a George ZITO, 1977. On Max Weber's definition of power. *The Australian and New Zealand Journal of Sociology* [online]. (13.3), 231-235.

YABLONSKIJ, V., S. LOZOVII a O. VALEVSKII, 2019. ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: *Analytický доклад*.

YAKYMENKO, Yurii, 2008. Особливості еволюції партійної системи України у

2004–2007 роках. *Політичний менеджмент* [online]. Dostupné z: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72074/09-Yakymenko.pdf?sequence=1>

ZDIORUK, Serhei, Olexei HARAN a spol., 2010. *Religion as the Instrument of Russian Foreign Policy towards Neighboring Countries (Georgia, Latvia, Ukraine)* [online]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3477091/Religion_as_the_Instrument_of_Russian_Foreign_Policy_towards_Neighboring_Countries_Georgia_Latvia_Ukraine_

Statut RPC [online], 2000. Dostupné z: <http://www.patriarchia.ru/db/text/419782.html>

УКРАЇНА, 2007. *УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №264/2007: Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України*. In: . роčník 2007, číslo 264.

Партія регіонів, 2021. *Parlament.ua* [online]. Dostupné z: <https://parlament.ua/political-parties-ukraine/partiya-regioniv/>

Опис партії -- Партія регіонів, 2020. *Chesno* [online]. Dostupné z: <https://www.chesno.org/party/1/>

Партія регіонів [online], 2018. Dostupné také z: <https://web.archive.org/web/20181201235756/https://partyofregions.org/history/>

Експрезидентка Литви розповіла, чому Янукович не підписав Угоду про асоціацію з ЄС, 2023. *WeUkraine* [online]. Dostupné z: https://weukraine.tv/exclusive/eksprezidentka-litvi-rozpovila-chomu-janukovich-ne-pidpisav-uhodu-pro-asotsiatsiju-z-jes/#goog_rewarded

АЗАРОВ ВІДМОВИВСЯ ВІД УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС, 2013. *Ukrajinská pravda* [online]. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/11/21/7002657/>

Путин напомнил Украине про деньги и газ, 2013. *BBC* [online]. Dostupné z: https://www.bbc.com/russian/international/2013/11/131127_ukraine_eu_russia_economy

ЯКИМ ШЛЯХОМ ІТИ УКРАЇНІ — ДО ЯКОГО СОЮЗУ ПРИЄДНУВАТИСЬ?, 2013. *KIIS* [online]. Dostupné z: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=196&page=2&y=2013>

УКРАЇНА, 1994. *Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами*. In: .

УКРАЇНА, 1998. *Про затвердження Стратегії інтеграції України до*

Європейського Союзу: Nařizení prezidenta Ukrajiny. In: .

Кому заважає український дубляж, 2010. *DW* [online]. Dostupné z: <https://www.dw.com/uk/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%B0%D1%94-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%8F%D0%B6/a-5437829>

Табачник вирішив скасувати предмет "Історія України", 2012. *TSN* [online]. Dostupné z: <https://tsn.ua/politika/tabachnik-virishiv-skasuvati-predmet-istoriya-ukrayini.html>

Повний перелік дій міністра, які руйнують освіту (ІНФОГРАФІКА), 2012. *Texty* [online]. Dostupné z: https://texty.org.ua/articles/34711/33_smertnyh_grihy_Tabachnyka_Povnyj_perelik_dij-34711/

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ Про звільнення Міністра освіти і науки України Табачника Д. В., 2010. *LigaZakon* [online]. Dostupné z: <https://ips.ligazakon.net/document/DF4RR00A>

Сетевой маркетинг – это класс, 2010. *Ukrajinská pravda* [online]. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/articles/2010/10/14/5475541/>

У Партії регіонів назвали Угоду про асоціацію з ЄС "неоколоніальним договором", 2013. *Gazeta* [online]. Dostupné z: https://gazeta.ua/articles/politics/_u-partiyi-regioniv-nazvali-ugodu-pro-asociaciyu-z-es-neokolonialnim-dogovorom/528777

Strana regionů jako nástroj ruské soft power, 2024. Praha. Bakalářská práce (Bc.). Vedoucí práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Аннигиляция "национальной идеи".

Табачник Дмитро Володимирович, 2021. *Chesno* [online]. Dostupné z: <https://www.chesno.org/politician/18588/>

Ruská pravoslávna cirkev ako nástroj ruskej náboženskej mäkkej moci v zahraničí. Případová štúdia Ukrajiny., 2017. *Annales Scientia Politica*. (2.6), 19-46.

Харківські угоди: в чому суть документа і як за нього голосували в Раді VI скликання, 2021. *Slovo i Dilo* [online]. Dostupné z: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/15/infografika/bezpeka/xarkivski-uhody-chomu-sut-dokumenta-yak-noho-holosuvaly-radi-vi-sklykannya>

За матеріалами ДБР суд обрав запобіжний захід експрем'єру Азарову за підозрою у держзраді, 2021. *ДБР* [online]. Dostupné z: <https://dbr.gov.ua/news/zamaterialami-dbr-sud-obrav-zapobizhnij-zahid-eksprem'eru-azarovu-za-pidozroyu-u-derzhzradi>

Захисники російського флоту, 2010. Tyzhden.

Съезд ПР: Янукович рассказал об “историческом решении”, 2010. *Unian* [online]. Dostupné z: <https://www.unian.net/politics/351060-syezd-pr-yanukovich-rasskazal-ob-istoricheskom-reshenii-i-zaveril-chto-azarov-otvetit-po-polnoy.html>

Дослідження: Азаров, Янукович і Захарченко – найбільші вороги преси, 2013. *Radio Svoboda* [online]. Dostupné z: <https://www.radiosvoboda.org/a/25008963.html>

UKRAJINA, 2007. *Zákon o rozpočtu na rok 2007*. In: .

36. *zasedání Nejvyšší rady Ukrajiny, 28. listopadu 2000*, 2000. Dostupné také z: https://web.archive.org/web/20070930221308/http://www.rada.gov.ua/zakon/sk13/BUL36/281100_36.htm

Партія регіонів і партія «Единая Россия» підписали Меморандум про співробітництво [online], 2007. Dostupné z: <https://partyofregions.org.ua/pr-east-west/46b46dc99e43c/>

Янукович забыл поздравить с Рождеством греко-католиков?, 2011. *Ukrajinská pravda* [online]. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2011/01/8/5763210/>

Янукович удостоенный найвищої нагороди УПЦ (МП) - відзнаки предстоятеля, 2010. *Interfax* [online]. Dostupné z: <https://interfax.com.ua/news/general/43535.html>

Родной город Януковича хотят сделать святым, а его президентом, 2008. *Ukrajinská pravda* [online]. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2008/05/14/4439620/>

Обращение Святейшего Патриарха Кирилла к Предстоятелям Поместных Православных Церквей в связи с ситуацией на Украине [online], 2014. Dostupné z: <http://www.patriarchia.ru/db/text/3704024.html>

Православие в Украине 2014 году на переломе поместности и русского мира [online], 2015. Dostupné z: https://risu.ua/ru/pravoslavie-v-ukraine-v-2014-godu-na-perelome-pomestnosti-i-russkogo-mira_n72643

44% украинцев относят себя к УПЦ КП [online], 2015. Dostupné z: https://www-bbc-com.translate.googleusercontent.com/translate/g/ukrainian/ukraine_in_russian/2015/04/150409_ru_s_religion_opinion_

poll?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

Porjadok vzaimodejstvija Russkoj Pravoslavnoj Cerkvi i ministerstva inostrannykh děl Rossijskoj Federacii, 2003. *MID RF* [online]. Dostupné z: https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/humanitarian_cooperation/1687599/

THE FOREIGN POLICY CONCEPT OF THE RUSSIAN FEDERATION, 2008. Dostupné také z: https://russiaeu.ru/userfiles/file/foreign_policy_concept_english.pdf

Про засади державної мовної політики. In: . číslo 5029-VI. Dostupné také z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>

История дубляжа, 2021. *Депо* [online]. Dostupné z: <https://kh.depo.ua/rus/kh/istoriya-dublyazhu-yak-ukrainska-mova-30-rokiv-probivalasya-do-kinoteatriv-202108221357357>

РЕЗОЛЮЦИЯ II Всеукраинского съезда депутатов советов всех уровней г. Северодонецк. 1 марта 2008 года, 2008. Dostupné také z: <https://web.archive.org/web/20080311034536/http://zadonbass.org/politicnews/message.html?id=73894>

Партия регионов принесет в ЦИК пять миллионов [online], 2007. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2007/09/26/4424673/>

Богатирьова: Мовне питання потребує стратегічного рішення, 2012. *Zaxid.net* [online]. Dostupné z: https://zaxid.net/bogatirova_movne_pitannya_potrebuye_strategichnogo_rishennya_n1262047

Янукович: Украинский язык будет единственным государственным, 2010. *Korrespondent* [online]. Dostupné z: <https://korrespondent.net/ukraine/politics/1054783-yanukovich-ukrainskij-yazyk-budet-edinstvennym-gosudarstvennym>

Янукович и Медведев договорились, 2010. *EchoKavkaza* [online]. Dostupné z: <https://www.ekhokavkaza.com/a/1975648.html>

Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Януковича Віктора Федоровича, 2009. *Golos Ukrainy* [online]. Dostupné z: <http://www.golos.com.ua/article/151161>

Ющенко обозвал Харьковский горсовет политиками, 2006. *Ukrajinská pravda* [online]. Dostupné z: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2006/03/17/4397898/>

Про російську мову в м. Харкові, 2006. In: . Dostupné také z: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/document/pro-rosiysku-movu-v-m-harkovi-1910.html>

Партія Регіонів підсумовує мовний референдум, 2006. *BBCUkrainian* [online]. Dostupné z: https://www.bbc.com/ukrainian/domestic/story/2006/03/060323_rus_lang_uk

Передвыборна програма Партії регіонів: Добробут — народу! Владу — регіонам!, 2006. 2005. Dostupné také z: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/program_region.html

УКРАЇНА, 1996. *Ústava Ukrajiny*. In: . Dostupné také z: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Ліберально-капіталістичний соціалізм від Партії регіонів, 2008. *Radio Svoboda* [online]. Dostupné z: <https://www.radiosvoboda.org/a/1199439.html>

Предвыборная программа Партии регионов, 2007. *Unian* [online]. Dostupné z: <https://www.unian.net/politics/57394-predvyibornaya-programma-partii-regionov.html>

Ministerstvo zdravotníctví Ukrajiny, Informace o obětech střetů v centru Kyjeva k 06.00 hod. 23. února 2014, 2014. *MOZ* [online]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140504034810/http://moz.gov.ua/ua/portal/pre_20140223_b.html

Партія регіонів відмежувалася від Януковича, 2014. *BBC Ukraine* [online]. Dostupné z: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/02/140223_or_party_regions_yanukovych

Huge demonstration in Kyiv in support of EU pact, 2013. *EURACTIV* [online]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/huge-demonstration-in-kyiv-in-support-of-eu-pact/>

14 Seznam zkratek

SR – Strana regionů

UPC MP – Ukrajinská pravoslavná církev moskevského patriarchátu

UPC KP – Ukrajinská pravoslavná církev Kyjevského patriarchátu

EU – Evropská unie

RPC – Ruská pravoslavná církev

RF – Ruská federace

SNS – Společenství nezávislých států

HDP – hrubý domácí produkt

SROU – Strana regionálního obrození Ukrajiny

NATO – Severoatlantická aliance

SPU – Socialistická strana Ukrajiny

KPU – Komunistická strana Ukrajiny

UAPC – Ukrajinská autokefální pravoslavná církev

UŘKC – Ukrajinská řeckokatolická církev

PCU – Pravoslavná církev Ukrajiny

ATO – antiteroristická operace na Ukrajině

OUN-UPA – Organizace ukrajinských nacionalistů ukrajinské povstalecké armády

DPH – daň z přidané hodnoty

BUT – politická strana „Blok Julije Tymošenkové“

NU-NS – politická strana „Naše Ukrajina – Lidová sebeobrana“

ZNO – externí nezávislé hodnocení

15 Seznam obrázků

Obrázek č. 1 -Transformace moci